Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 271 (10563) | 1977 чылдың ноябрь 17, четверг | 1925 чылда үндезилеттингеен | Өртээ 2 көп.

Ужудукчу-космонавт эш В. В. Коваленокту Ленин орден-биле шаннаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Союз-25» космос кораблинге орбиталыг ужудуушкунну боттандырганы болгаш ынчан көргүскен эрес-маадырлыг чоруу дээш ужудукчу-космонавт эш Владимир Васильевич **Коваленокту Ленин орден-биле** шаннаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1977 чылдың ноябрь 15.

Эш В. В. Коваленокка «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Союз-25» космос кораблинге орбиталыг ужудуушкунну боттандырганы дээш «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты эш Владимир Васильевич **Коваленокка** тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1977 чылдың ноябрь 15.

Ужудукчу-космонавт эш В. В. Рюминни Ленин орден-биле шаннаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Союз-25» космос кораблинге орбиталыг ужудуушкунну боттандырганы болгаш ынчан көргүскен эрес-маадырлыг чоруу дээш ужудукчу-космонавт эш Валерий Викторович **Рюминни Ленин орден-биле** шаннаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1977 чылдың ноябрь 15.

Эш В. В. Рюминге «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Союз-25» космос кораблинге орбиталыг ужудуушкунну боттандырганы дээш «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты эш Валерий Викторович **Рюминге** тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1977 чылдың ноябрь 15.

СЭКП-ГЕ ХҮЛЭЭП АЛЫЫШКЫН

СЭКП-ниң XXV съездизиниң айтыышкынын болгаш «Партияга хүлээп алыышкынның база СЭКП кежигүнүнге кандидаттарны кижизидериниң талазы-биле Киргизияның партия организациязының ажылының дугайында» партия Төп Комитединиң доктаалының негелделерин боттандырбышаан, республиканың чер-черлеринде партия организациялары бо чугула айтырыгже кичээнгейни улам күштелдирген. Партияга кирерлерни чаңгыстап шилип алырының ленинчи принциптери удуртулга болдургаш, партийжи хүрээлеңниң составынга ажылчын аңгының эң эки төлээлекчилерин колдады хүлээп алыр талазы-биле партияның съездилериниң айтыышкыннарын СЭКП хоорному, райкомнары болгаш партия эге организациялары бе ажылга шыңгыы барымдаалап турар.

Партийжи хүрээлеңниң өзүлдезинге холбаштыр партия организацияларының хөй талалыг организаччы болгаш политикижизидилге ажылының түңнелинде сөөлгү чылдарда бисте партияга кирип турарларның шынар составы экижээн, СЭКП-ниң составынга ажылчын аңгының болгаш интеллигенциянның эң эки төлээлекчилери улам немежип турар эпарган. Чижээ, Кызыл хоорайның, Барыын-Хемчиктиң, Улуг-Хемниң партия организацияларында СЭКП-ге хүлээп алдынганнарның 60-дан 70 хуузу чедир ажылчыннар болуп турар.

Оон-биле кады партия организациялары аныяк кижилерни СЭКП-ге комсомолду дамчыштыр хүлээп алыр ажылче чогуур кичээнгейни салып келген. Бир эвес он чыл бурунгаар бистиң республиканың партия организацияларынга СЭКП-ге хүлээп алдынганнарның 32,9 хуузу комсомолду дамчыштыр кирип турган болза, эрткен чылын ол сан 56,1 хуу болган.

СЭКП кежигүнүнге кандидат стажының ужур-дузазын улам ыңай бедидер дугайында партияның XXV съездизиниң айтыышкынын боттандырар талазы-биле Улуг-Хемниң болгаш еске-даа районнарның партия организациялары улуг ажылды чорудуп турар. Ылаңгыя бо чылдың бирги чартыында турганы-биле алырга, Улуг-Хемниң партия организациязынга СЭКП кежигүнүнге кандидаттап кирген 50 ажыг кижиниң чүгле чаңгызы кандидат стажының хуусаазын эрттирген.

Оон аңгыда Өвүр, Улуг-Хем, Бай-Тайга болгаш еске-даа районнарның партия организациялары партияга кирип турарларга рекомендация берген коммунистерниң харыысалгазын бедидер талазы-биле ажылды энижиткен. Улуг-Хемниң «Ак-Туруг», «Найырал» совхозтарында, Өвүрнүң орук-бүдүрүлге участогунда парторганизациялар рекомендация берген коммунистерниң кандидаттар-биле ажылдап турарының дугайында дыңнадыгларын доктаамал ап келген.

Оон-биле чергелештир партияга хүлээп аяыышкынның болгаш аныяк коммунистерни кижизидериниң айтырыгларынче чамдык партия организациялары ам-даа ооскак кичээнгей салып турар. Партийжи хүрээлеңниң өзүлдезинің айтырыгларын шиитпирлеп тура, чамдык парторганизациялар үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң шиитпирлиг участоктарында ажыл-ишчилерни партияга шилип, хүлээп алырынче шоолуг сагыш салбайн турар. Ылаңгыя Тожуның, Тес-Хемниң, Өвүрнүң парторганизацияларында партияга кирген механизаторларның ниити сачы сөөлгү чылдарда көвүдээрден, харын эвээжээн. Улуг-Хем, Каа-Хем, Бии-Хем районнарның партия организацияларында маларын коммунистерниң саны көнчүг эвээш болуп артпышаан.

Боттарының коллективтеринде төлептиг, мурнакчы ажыл-ишчилер бар болза-даа, оларның аразындан партийжи хүрээлеңни өстүреринче чамдык партия эге организациялары сагыш салбайн турар. Чижээ, Каа-Хемниң «Кызыл тук» соахозта, ыяш ажыл-агыйында, харылзаа белдиринде, Улуг-Хемниң Ийи-Тал суурда парторганизациялар сөөлгү 3—4 чылда барык-ла өспээн.

Чамдык партия организациялары СЭКП-ге кандидаттап кирип турарларның политиктиг, моральдыг, ажыл-хереечи мөзүшынарын кичээнгейлиг сайгарып көрбейн хүлээп алтар таварылгалар база бар. Ынчангаш оларның чамдыктары кандидат стажын безин эртип шыдавайн баар. Ынзыг чижектер «Саян» совхозтуң Ленинна салбырында, Бай-Хаакта чоннуң эмыдырал хандырылга комбинадында, «Тыва көдээ тудуг» трестиң № 585 КМК-зында болгаш еске-даа чамдык партия организацияларынга турган. Хүлээп алыышкын үезинде партия организация бүрүзү айтырыгның ол талазынче бүгү талалыг кичээнгейни салыры эргежок чугула.

Бир эвес партияга комсомолду дамчыштыр хүлээп алыышкын ниитизи-биле чуртта 70 хуу чедип турар болза, бисте бо талазы-биле база-ла чогуур негелдезинге четпес. Ылаңгыя Өвүр, Тожу, Барыын-Хемчик, Каа-Хем районнарның партия организацияларында комсомолду дамчыштыр партияга хүлээп алдынганнар үгле 50 хуу чедип турарын таарымчалыг деп санап болбас.

СЭКП-ге хүлээп алыышкынның болгаш аныяк коммунистерни кижизидериниң талазы-биле айтырыг, кезээде партия организация бүрүзүнүң кичээнгейниң төвүнге тургустунуп келген болгаш моон соңгаар-даа тургустунар апаар. Бо чугула ажылды СЭКП-ниң XXV съездизиниң айтыышкыннарынга болгаш Киргизияның партия организациязының ажылының талазы-биле СЭКП ТК-ның ол дугайында доктаалынга дүүштүр тургузар дээш шудургу организаччы база политиктиг ажылды чорудары СЭКП хооркомунуң, райкомнарының база партия эге организацияларының бир эң чугула соорулгазы болур.

Партияга чаа хүлээп алдынганнар бодунуң коллективиниң база партия организациязының ажылынга идепкейлиг киришкен, онгу беш чылдың планныг онаалдаларын күүседир дээш олар хоочун коммунистер-биле кады бүгү улустуң социалистиг чарыжының авангардынга турар кылдыр парторганизация бүрүзү ажыл-хереечи ынчаар тургузар ужурлуглар.

Юбилейлиг чылдың планныг онаалдазын хуусаа бетинде күүседиилиңер

МАГАДЫЛАЛ

Москва. Бремль—бо сестер совет кижилерге эң эргим болгаш үнелиг, олар сагыш-сеткилди чайгаар-ла чырыдып, өөрүшкү-биле долдуруп келир. Совет кижилерге бүгүде чаагай кежиктер, бистиң амыыралывыстың чугула ажыл-херектери оортан эгелээр. Белүүн аратын уруу—саанчы кижи менээ бо чылын, Октябрьның 60 харлаан юбилейлиг чылында, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң элчег чок чедиги сессиязының ажылынга киржир, Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң чаа Конституциязын (Үндезин Хоойлузун) хүлээп ап, бадылажыр аас-кежик таварышты.

60 чыл мурнунда бистиң ог-бүделеривис ыштыг кара, дылык чадыларынга амыыралдың аар-бергезинден хоргадап, аш-чутка, ааргыг-аржыкка бастырып алган чурттап чораан. Олар амыырал мынчаар өскерлип, чаартынып, чаагайжый бээр, ажы-төлү эгээртинмес байлак чурттаалгалыг, сеглеттинмес аас-кежиктиг, болаш четпес чыргалдыг келир үелике болур деп дүжевейн-даа чораанвар.

Бөгүнгү бистиң амыыралывысты ап көөрге, кайгамчык чаагай-дыр. ССРЭ-ниң дээди күрүне чагыргазының төлээлери быдыр мен ышкаш ажыл-ишчилерни сонгуп, дешпилип казның, оларның күрүне хереклерин шиитпирлежип турарын Дээди Совединиң сессияларынга киришкеш, бүзүреп, көөрдүр мен. Бо үдаада Совет Эвилелиниң Үндезин Хоойлузун хүлээп алган сессияга база ындыг болду. Конституцияның төлевилелин баш удур үлеп берди, оон сезүнге эдиглерни болгаш саналдарны сайгарып, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы, Конституция комиссиязының Даргазы эш Леонид Ильич Брежневтиң бүгү талазы-биле үндезилеттинген, ханы уткалыг илеткелин дыннап, сеткил ханышкын-биле хүлээп ап, ынча айыткан чүүлдерни изин-биле деткидивис.

Совет күрүнеңиң сайыралының чаа чадазынга дүгжүп турар чаа Конституцияны хүлээп алдывыс. Ол улуг хоойлу совет хамаатыларның өрегдерин, хүлээлгелерин, бистиң күрүнеевистиң үндезин тургузуун бадыткан турар коммунизм тургузуушкунунуң манифезы болур.

Чоокта чаа СЭКП ТӨ-ның, ССРЭ-ниң, РСФСР-ниң Дээди Советтериниң каттыжкан юбилейлиг байыдыг хуралынга база киришкеш келдивис.

Совет кижилер хандыг-даа байырлалды күш-ажылчы белектерлиг үткүүр чанчылдыг. Бистиң ферма бо чылдың он айларында бир инекке онаалаштыр 1705 кг сүүтү саап алган. Мен бодумга быжыглаттынган инектеримнің бирээзинден он айларда 2385 кг сүүтү саап алдым. Дүктүг Ондар база 2300 ажыг кг сүүтү бир инекке онаалаштыр саап алды. Өске-даа саанчылар ийи мун кг-дан хөй сүүтү саап алган. Бо бүгү —бистиң күш-ажылчы медицинкиниве, чыл планын доду болдуш ажыр күүседириге магадылал-дыр.

Алдын-ыс МОНГУШ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты, Чеан-Хемчик районда СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң саанчызы.

Республиканың үлетпүр, буудурулге черлериниң эртнен он айларда ажылының түңнелдерин ёзугаар алырга Тываның электри четкилери чедиишкинниг ажылдап турар. Кызыл ТЭЦ-те республика найысылалын изиг суг-биле хандырар дериг-хереклерниң машинистери коллективте социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар. Амгы үеде машинистер хонукта-ла хоорайже 150 ажыг тонна изиг сугну дамчыдып турар.

ЧУРУКТА: (солагай таладан оң талаже) коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, улуг машинист В. Крылов, участок прорабы А. Лепилин болгаш машинист А. Храмов олар.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

СЕТКИЛИМ ӨӨРДҮ

Чоокта чаа болуп эрткен ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының элчег чок чедиги сессиязына хүлээп алган Үндезин Хоойлуну номчуп, танышкаш сеткилим ханыр, өөрдүм.

Үндезин Хоойлуда кижи дугайында онза-ла айыткан чүведир. Ылаңгыя 43 үүлде ССРЭ хамаатылары назылап кыраанда, ааранда, ол ышкаш ажыл кылыр арга-шинээн шуут азы шала чидиргенде болгаш азырадыкчызын эскунганда материаллыг хандырылга алыр эргелиг дээн. Самдар өгге чурттап, ядыы-түренги чораан бодум ам чылыг, чырык чаа бажында чурттап, магалыг чаагай амыыралды көрүп чор мен. Ам 67 харлыг мен. Партия кежигүнүнге киргенимден бээр 40 чыл болду. МЧАЭ-гедаа, колхоз, совхозка-даа ажылдап, улус ажыл-агыйынга үлүг-хуумну шыдаар шаам-биле киирип келдим. Ам күрүнеден пенсия ап, партия, чазаамга улуг өөрүп четтиргенимни илергейлеп чор мен. Бо бүгү алдын Хоойлунуң ачызы-дыр.

Бистиң Алдыы-Шынаа сүтбараан фермазы— коммунистиг күш-ажылдың фермазы. Ферманың ажыл-ишчилери чаа Үндезин Хоойлу-биле танышкаш, улам сорук киргеп ажылдап турар. Кышка эки белеткенген. Мал чемин четчирп-биле белеткээн, чүгле сиген, саваны безин 800 тоннаны ферма чанында сөөртүп чедиргеп.

С. МАЧЫЛАЙ.

«Улуг-Хая» совхоз.

МУРНАКЧЫЛАР ХӨЙ

Республиканың «Сельхозтехника» каттыжыышкынының будурулгелериндеп Улуг-Хем, Бии-Хем, Самагалдай каттыжыышкыныларының септелге маетерекааларының болгаш агрохимия талазы-биле тускай салбырның коллективтери юбилейлиг чылда чедиишкиниг ажылдап келген. Бо коллективтер эрткен 10 айларда ниити продукция будурериниң болгаш сайгарарының планын ажыр күүсеткилээн.

Улуг Октябрьның 60 чылынга таварыштыр республиканың «Сельхозтехника» каттыжыышкынының коллегиязының болгаш «Сельхозтехника» системаның ажылдакчыларының профсоюзының каттышкан комитединиң доктаалын ёзугаар будурулгечи чедиишкиннер болгаш онгу беш чылдың баштайгы ийи чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүсеткени дээш 62 мурнакчылар «1977 чылдың социалистиг чарыжының тиилекчиси» деп хөрек демдээ-биле шаңнаткан.

Оларның аразында 1978 чылдың январьның үлүүнде ажылдап турарлар: Улуг-Хем салбырындан слесарь Василий Ефремович Обухов, чолаачы Андрей Андреевич Масшык-оол, Чадаанада каттыжыышкыдан моторист Доржуудай Бодур-оолович Сат, Чадаанада «Сельхозтехниканың» септелге-тудуг эргелериндеп бетонщик Леонид Александрович Есенбүк, Кызылдың «Сельхозтехника» каттыжыышкынындан моторист Петр Ондарович Баир-оол. Мындыг мурнакчылардың ажыл-ижи коллективтерге эки үлегер-чижекти көргүзүп турар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөртү чыыжының алдыгы сессиязының ажыттынарының дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөртү чыыжының алдыгы сессиязы 1977 чылдың ноябрь 21-де, эртенгиниң 10 шакта СЭКП обкомунуң Политчырыдышкын бажыңынга ажыттынар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Төлээлекчилер чөвүлелиниң хуралының дугайында

Республиканың Дээди Совединиң Төлээлекчилер чөвүлелиниң хуралы 1977 чылдың ноябрь 21-де 9 шак 30 минутада Политчырыдышкын бажыңынга болур.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөртү чыыжының алдыгы сессиязына келген Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарын 1977 чылдың ноябрь 19-та эртенгиниң 10 шактан 22 шакка чедир, ноябрь 20-де эртенгиниң 9 шактан 23 шакка чедир Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң организастыг киргизиниге, ийити каатта № 27 өрөөлге бүрүткөр. Телефон: 2-30-52.

ОКТЯБРЬ БОЛГАШ ЭРТЕМНИГ КОММУНИЗМ

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының ниити хуралы

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга тураскааткан ниити хуралының юбилейлиг хуралдаашкынын ноябрь 15-те Москвага болган. Чурттуң көскү эртемденнери, партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери, хөй саныг даштыкы аалчылар Кремльдиң Улуг ордузунга чыглып келгеп.

Президиумда — эштер К. Т. Мазуров, Б. Н. Пономарев, И. В. Капитонов, М. В. Зимянин, Я. П. Рябов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе, СЭКП ТК-ның килдис эргелекчилери В. В. Листов, Н. М. Пегов, С. П. Трапезников, ССРЭ-ниң министрлери, СЭКП ТК-ның министерстволарының болгаш ведомстволарының харыысалгалыг ажылдакчылары, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президиум кежигүннери, эвилелдеңкеп республикаларының Эртемнер академияларының президентилери, чурттуң эң улуг эртем төптериниң удуртукчулары.

Залда — социалистиг чурттарның Эртемнер академияларының удуртукчулары, Индияның, Ирландияның, Италияның, Колумбияның, Мексиканың, Финляндияның, Францияның, Швецияның көскү эртемденнери.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти баштадыр СЭКП Төп Комитединиң Политбюрозу составтыг хундүүг президиумну юбилейлиг хуралдың киржикчилери улуг көдүрүүшкүн-биле сонгаан.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президентизи академик А. П. Александров эге сөзү-биле хуралды ажыткан. Өндүр улуг байырлаа—бистиң улузуувустуң болгаш делегейниң бүгү дешпилгелиг кижилериниң байырлалы — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюн совет эртемденнер байырлалдыы-биле демдеглеп эрттирип турар деп, ол чугаалаан. Улуг Октябрьның тиилелгезинин соонда дорван-на большевиктер партиязы чоннуң өөредилгезинің херээн эжиндеринге болгаш эртемни хөгжүдериниг улуг кичээнгейни салган. Чуртка оттулар чүүл-даа, аъшчем продуктулары-даа чедишпейн турган берге байдалда школаларны ажыктылаан, ужуг-бижик билбес чоруту узуткаар талазы-биле ажок улуг ажыл эгелээн. Ол чылдарда-ла эртемни хөгжүдериниң хөй-хөй чугула айтырыгларын партияның Төп Комитединге кичээнгейлиг өөренип көрүп турган болгаш Эртемнер академиязы Совет чазактан баштайгы даалганы алган. Ол айтырыглар чиг-эттиг чаа үнер дөстерин дилеп тыгарыышта, үлетпүрүү чогумчалыг кылдыр сайгара тургузарынга, чурттуң бүдүрүкчү күштерин дүрген көдүреринге хамааржып турган.

Республикаларның Эртемнер академияларын тургускапы совет эртемни хөгжүдериге чугула үе-чада болган. Оларның хөй-хөйү ам делегей ужур-дузалыг улуг эртем төптеря болу берген.

Партияның угланышкыны чүдел дээрге, улуг эртемни хөгжүдер дугайында, оон колштавы — ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының айлаан таарыштырар ролюн күштелдирер дугайында моон соңгаар-даа могаг-шылаг чок сагыш салыры болур деп СЭКП-ниң XXV съездизинге Төп Комитеттиң илеткелинге эш Леонид Ильич Брежнев онзалап демдеглээн деп, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президентизи чугаалаан. Бис ол дээш бистиң партиявыска, бистиң чазаавыска хамыыр-биле өөрүп четтирип турар бис.

«Улуг Октябрь болгаш эртемниг коммунизмниң хөгжүдөзи» деп илеткелди СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары академик Б. Н. Пономарев кылган.

— Бодунуң холу-биле болгаш угаан-бодалы-биле бүдүрген ажыл-хереө, бодунуң билиглери болгаш дурааулгазы эртемниг коммунизмниң эгелериниге ниитилелдің өндүр улуг чаартылгазынга — эгезин улуг Октябрьның салганы чаартылгага ядыгын берип турар дээринге совет кижи бүрүзү бо байырлал хүнеринде эрте ёзугаар чоргаарланып турар—деп, ол чугаалаан.— Бүгү совет эртемденнер база-ла ынчаар чоргаарланып турар.

«Социализм биле эртем аңылаттынмас, социализмниң тиилээнинин чыдыгаанарының биргээн кида»— деп, эш Л. И. Брежнев ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының 250 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хуралга чүве чугаалаан, онзалап демдеглээн.

Ленин, партия, Совет эргечагырга ниитилелди социалистиг ёзу-биле чаартырының сорулгаларын боттандырарынче кирин тура, чүгле эртем бодалының эң чаагы чедиишкиперинге даянгаш, Ленинниң чугаалааны ышкаш, эртемнин, пролетариаттың болгаш техниканың төлээлекчиларинің ыяк эвилели-биле ук сорулгаларны чедиишкиниг шиитпирлеп болур дээрзин барымдаалап турган. Ынчангаш Ленинниң чагыгларын эдербишаан, партия, Совет күрүне совет ниитилелдің төөгүзүнүң бүгү-ле үе-чадаларында эртемниг бодалды масаларның чогаадыкчы инициативазы-биле болгаш энергизазы-биле чудуштурун турар күш болуп келген болгаш мыдыг болуп-даа турар.

Революцияның бүгү практиктиг белеткели, а оон соонда ону боттандырганы болгаш бистиң ниитилелиивистиң даразында бүгү хөгжүлдели революстуг марксисчи бодалдың гениии—Б. И. Ленинниң канчаар-даа ажок өндүр улуг теоретиктиг ажылы-биле чарылбас холбашкан ужурунда Октябрьның тиилелгези эң-ле улуг чергези-биле болдунар эргелиг болган.

ССРЭ-ге социализмниң бүрүү-биле болган түүзунга чедир тиилээни марксизм-ленинизмниң эртемниг шынарының хынаалдазы болган бадыгаашкыны болган деп, Б. Н. Пономарев онзалап демдеглээн. Социализм идеядан, программадан херек-кырында боттуг чүүл болу берген. Ынчаарга бүгү делегейге төөгүлүг ол тиилелгени чедип алырыга үнелеп өөрүп четпес салыышкынны совет эртем киирген.

Ажыл-хереттің ийи талазының: партийжи чоруктуң болгаш эртем ажылынга чогаадыкчы байдалды тургузарының чарылбас харылзаалының ССРЭ-ниң XXV съездизинге онзалап демдеглээн. Совет эртемниң партийжи чоруу эртемденнериниң марксизм-ленинизмге идейлиг шынчызы-биле, совет улуска бердингениниг-биле холбашкан. Бис кедер үеже бүзүреп көрүп турар бис, чүге дээрге эртем биле социализмниң улуг эвилели бөгүн боттуг дириг чүүл болу берген деп, Б. Н. Пономарев түңнелинде чугаалаан.

СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневке чорудар чааганы юбилейлиг хуралдың киржикчилери улуг сорук киришкин-биле хүлээп алган.

* * *

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының ниити хуралының юбилейлиг хуралдаашкынының киржикчилери В. И. Ленинниң мавзолейинге чечектер салган. Кремльдиң хаалында Биздинмес солдаттың хоорүнге база чечектер салган.

(СТА).

Партийжи амыдырал

БЕДИК НЕГЕЛДЕГЕ ДҮҮШТҮР

Кодээ ажыл-агыйның специалистери болгаш ортумак звенонуң кадрлары-биле Эрзинниң партия организацияларының ажылының дугайын бо үүлде допчулап чугаалап турар. Бо темага холбаштыр үүлдерден, корреспонденциялардан бижиирин редакция партия ажылдакчыларындан, бижинчилерден дилеп турар.

Кодээ ажыл-агый специалистери, ылаңгыя ортумак звенонуң кадрлары-биле ажылды улам ыңай экижидер дугайында бистиң партиявыстың Төп Комитеди доктаамал кичээлгейни салып келген болгаш салып-даа турар. Маңаа холбаштыр СЭКП ТК-ның «Кодээ ажыл-агыйның ортумак звенозунуң кадрларын, механизаторларны болгаш өске-даа мәселиг профессияның кадрларын быжыглаарының талазыбиле СЭКП Ростов обкомунуң ажылының дугайында» болгаш өске-даа доктаалдары аажок улуг ужур-дүзелдиг.

Ол доктаалдарны күүсетпишаан, бистиң районуң партия организациязы ажыл-агый, салбыр база ферма, бригада бүрүзүн мергежилдиг, шыырак билиглиг, дуржулгалыг, кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезин эки билир, инициативалыг организаччылар удуртқан түрүүн дээш ажылды сөөлгү чылдарда элээн күштелдирген. Кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ыңай хөгжүдериниң, ацаа специалистериниң ролүн бедидериниң талазы-биле түс-тус партия болгаш ажыл-агый организацияларының ажылының дугайында айтырыгларны СЭКП райкомунуң пленумнарынга болгаш бюроларынга ол-ийде чугаалажып турар. Чиижээ, кодээ ажыл-агыйның ортумак звенозунуң кадрлары-биле Ростов областың партия организациязының ажылының дугайында СЭКП Төп Комитединиң доктаалының күүселдезиниң талазы-биле айтырыгны бо чылдың сентябрьда СЭКП райкомунуң өөлчеглиг пленумунга бүгү талалыг чугаалажып көрген.

Ажыл-агыйларның партия организациялары бо айтырыгже кичээлгейни күштелдирген. «Нарын» совхозта партком специалистер-биле ажылды өскелерден эки тургускан. Партия хуралынга специалистерниң ажыл-херекке харыысалгалының база хөй-шиити ажылынга киржилгезиниң дугайында дыңнадыгларын ап, оларга практиктиг дузаны көргүзүп турар. Экономист Шожулчан Седип, зоотехниктер Сегбе Шойжуп, Куңгаа Бадаа олар даандырган ажыл-херекти, пропагандист даалганы ак сеткилдиг күүседип турар.

Мында специалистерден 8 кижи Красноярскиниң кодээ ажыл-агый институтунда ботөөредилге-биле өөренип турар. Шээр малды специализастаар болгаш концентрастаар ажылды бай-даа эвес организастаан, 150 ажыг хойжу ажоветөөредилгеде хаара туттунган. Малчыдарның класс чедип алыр талазы-биле билиин бедидер ажыл бай-даа эвес организастаттынган.

Чер-черде партия организацияларының организакчы болгаш кижизидикчи ажылының түңнелинде районуң кодээ ажыл-агый специалистеринден болгаш ортумак звенонуң кадрларындан бүдүрүлгениң мергежилдиг организакчылары, технологтары өзүп үнген. Районда шиитизи-биле кодээ ажыл-агыйның барык-ла чүс хире специалистери бар. Олардан Тыва АССР-ниң алдарлыг экономизи Пүрзет Чооду, экономист Даргый-оол Алдын-оол, мал эмчилери Ирина Сюн, Тамара Моңгуш, инженерлер Чыпсымаа Доржу, Степан Идам, агроном Максим Хозушку, бригадирлер Дончут Анай-оол, Куңгаа Бадаа, Сонг Алдын-оол, Эгер Намзырай болгаш оон-даа өскелер боттарының эрес-шудургу ажыл-ижи-биле чонуң хүндүткелиг чедип ап турар.

Специалистериң болгаш механизаторларның аразында партийжи өзек база быжыгып, өзүп-турар. Районуң партия организациялары сөөлгү үш чылда партияга 14 специалисти, 16 механизаторну хүлээп алган. Ол шиитиш специалистерни белеткээр, билиин бедидер талазы-биле хемчеглерни ап турар.

Оон-биле кады чамдык партия организациялары, райкүүскомнуң кодээ ажыл-агый эргелери, совхозтар дирекциялары специалистерни шиитиш алыр, таарыштыр тургузар, оларның харыысалгазын бедидер, кижизидер талазы-биле ажылды чогуур нетелдеге чедир тургуспаан. Чиижээ, «Чаа орук» совхозтуң партия организациязы специалистер-биле ажылды сошкан тургускан. Маңаа ол зоотехник турган комсомолчу Б. Даан-Хөөнү ажылга харыысалга чок болганы дээш партия талазы-биле хемчег алган, оон соонда ол ажылдан үнүп чоруткан. Ол-ла ажыл-агыйның ферма эргелекчизиндеп үш кижи солушкан. Специалистерни чурттаар базың-биле хандырар айтырыг баа-ла чедир шиитпирдеттинмээн.

Ажыл-агыйларда чамдык специалистерниң инициативазы кошкак, малдың уксаазын экижидер, продуктулуун бедидер, чер ажылының үнүш-дужүткүрүн көвүдедир талазыбиле айтырыгларже олар ханылап кирбейн, чүгле кайы-бир кижиниң айтыышкыныбиле ажылдаарынга, чамдыкта сан-медээ чыырынга өйлежип турар. Ылаңгыя мал ажылын эртемге үндезилеп хөгжүтүүн турарындан төрүүр 100 инекке онаштыр ажыл-агыйлар эвээш бызааны ап турар, малдың продуктулуу шиитизи-биле чавыс болуп артпышаан.

Ортаакы звенонуң кадрларын белеткээр, оларны ажылга быжыглаар база билиин бедидер талазы-биле ажылды райкүүскомнуң кодээ ажыл-агый эргелери дыка кошкак чорудуп турар дээрзиниң дугайында специалистер-биле ажыл талазы-биле айтырыгны чугаалашкан СЭКП райкомунуң пленумунга оон чамдык киржинчилериниң чидин-биле шүүмүүлээни таварылга эвес.

Оон ацгыда массалыг профессияның кадрлары, ылаңгыя механизаторлар кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге чугула черни эзлээри чугаажок болгай. Олар-биле ажыл базаала чогуур деңнелге чедир тургустунмаан. Районуң совхозтарында шиитизи-биле 300 ажыг чолаачыларның, трактористерниң хөй нуруузу үшкү класстың документизин алган боон турар. Күш-ажылдың сагылга-чурумун хажыдар, ажылды үрей кылыр чоруктарга удур шиитпирлиг демиселди, партийжи кижизидилге ажылын оларның ортузунга четпес чорудуп турарындан чамдык механизаторлар ажылга харыысалга чок болур, күрүвениң болгаш сеткилдиг шиитизи-биле чавыс болуп артпышаан.

Ростов областың партия организациязының ажылының талазы-биле СЭКП Төп Комитединиң доктаалы ажыл-агыйларны мергежилдиг кадрларбиле хандырар талазы-биле ажылды улам ыңай сайзырааңгайжыдарын неген турар. Ынчаарга чоокта чаа СЭКП Төп Комитеди болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Кодээ ажыл-агый специалистериниң салбырлар, бригадалар, фермалар болгаш колхозтарда база совхозтарда бүдүрүлгениң ортумак звенозунуң болгаш өске-даа кезектериниң удуртукчулары кылдыр ажылче шилчириниге деткимче көргүзер талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» доктаалды хүлээп алган. Кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң эң чугула участоктарынга ажылдаар ортумак звенонуң кадрлары-биле ажылды бүгү талалыг күштелдирип, оларның амыдырал-чурттаргазының дугайында доктаамал сагыш салырын партия, совет болгаш ажыл-агый организацияларынга ол доктаалда хүлээндирин турар болгай.

Районуң партия организациялары специалистер, ылаңгыя ортумак звенонуң кадрлары-биле ажылдың талазыбиле партияның болгаш чазактың доктаалдарын амыдыралга боттандырар дээш моол соңгаар-даа хөй талалыг, күүсеннишкиниг ажылды чорудар апаар. Ылаңгыя специалистерни, ортумак звенонуң кадрларын ажылга таарыштыр тургузар, шиитиш шилип алыр, оларның ажылга харыысалгазын, идеңкейин бедидер талазы-биле ажылды улам күштелдирер ужуруг бис. Районуң партия болгаш ажыл-агый органнары специалистер болгаш ортумак звенонуң кадрларыбиле ажылды оларга бедик бүзүрелди партийжи бедик негелде-биле дүүштүрери чугаажок.

Онгу беш чылдың ийги чылын чедиишкиниг доозар, бо чылдың ыштаглаашкынының хүр-чаагай эрттирер талазы-биле ажылдарга специалистерни идеңкейлиг киришкириин турган, бүгү ажыл-ишчилериниң күжүн өлче мобилизастаары—амгы үеде районуң партия организацияларының эң чугула сорулгазы болур.

С. ОНДАР,
СЭКП Эрзин райкомунуң организаетыг кылдызының эргелекчизи.

ЧЕДИИШКИННИГ ДООЗАР ДЭЭШ

СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырып, Мөңгүн-Тайга районнуң ажыл-ишчилери, бүдүрүлге, албан организациялары, бүгү совет чон-биле бир дөмей, боттарының мурнунга салдынган социалистиг хүлээлгелерин, планныг онаалдаларын өбилейлиг чылдың үшкү кварталында багай эвес күүседип турар.

Мөңгүн-Тайга райпозунуң коллективи үүрмектеп садар бараан саарылгазының планын 109,7 хуу, сайгарылга планын амыдырал хандырылга комбинады 108,7 хуу, тудуг-септелге участогу 101,9 хуу, харылзаа белдири 100,2 хуу, коммунал ажыл-агый конторазы 105 хуу кылдыр күүсеткилээн.

Бо районда «Малчын» совхоз сиген кезериниң планын ажыр күүсеткен. Ол дээрге, Тес-Хемге ажылдап турган сиген бригадазының (бригадири Сайын-Маадыр Седип-оол), Чеди-Тейге турган көк-сула ажаар бригаланың (бригадири Конгар-оол Саая) болгаш совхозтуң ажыл-ишчилериниң мал чеми белеткелинге шудургу ажылының түңнели-дир.

Эрткен кыш берге-даа болза, мал ажылында кызымак, эки түңнелдиг малчыннар хөй. «Мөген-Бүрен» совхозтуң хойжулары М. И. Намзын чүс башка онаштыр 100 хураганны, И. Ы. Хүлер 91-ни, И. Ч. Комбу 92-ни, «Малчын» совхозтан С. Б. Харлыг-оол 100-тен 93-ту, М. Д. Биче-оол 87-ни камгалап алган. С. Харлыг-оол, Д. Успун, Т. Дамдын, И. Комбу олар 7-ден 15 тонна чедир сигенни белеткеп алганнар.

Бүдүрүлге, албан черлериндеп мурнакчыларның саны өзүп турар. Оон чижээнге садыгжы Ф. Даржаа, автолавка чолаачы-садыгжылары С. Мандараа, О. Байлан-оол, комбинатта дааранык чы К. Салчак, киномеханик С. Бегзи дээш өскелер-даа хамааржыр.

Онгу беш чылдың ийиги чылын күш-ажылчы чедиишкиннерлиг доозар дээш мөңгүн-тайгажылар улам күүсеннишкиниг ажылдап турар.

Х. ХӨЛҮГҮ.

Таңды районда Тока аттыг совхозтуң Чал-Кежит салбырында Майя Увангыровна Оюнну танывас, билбес кижи чок.

М. Оюн төрээн совхозунга саанчылап ажылдаа-ла ам 17 чыл ажып турар. Бо хүнерде ол № 3 сүт-бараан фермазында ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады, Маадыр не М. У. Оюн.

В. АМЫРНЫҢ фотозу.

ӨӨРҮМ-БИЛЕ КАДЫ

Элегес-Аксының керамиктиг хана материалдарының заводу чүгле бистиң Тывада эвес, харын Совет Эвилелинде бир-ле дугаар автоматчыткан түүйбу заводтарының бирээзи бооп турары-биле онзагай. Ында бүгүле ажыл автоматтар күжү-биле кылдынар.

Кемерово хоорайдан келген специалистерниң дузазы-биле ажылдаар автомадымны ыяк билип ап, бодумнуң хүлээлгемни күүседиринге чаңчыгып алган мен. Өске бүгү эштерим-биле кады автоматты шуут хүлээп ап, оон ээзи болу бердим. Мээң хүлээлгем—ону үзүк-соксаал чокка ажылдалын, заводтуң ниити шуулдурулга системазының ажылдаарын хандырары болур. Мээң автомадым дойну хоюткаш, транспортөр-биле эккелген ол малгашты түүйбулар кылдыр кестиргеш, дараазының автоматтыг 103 дугаарлыг тергезинче дамчылар. Ол тергени мээң ажим Хомушку башкарып, түүйбуну дараазының шугумунче улаштыр чорудар.

Бистер амгы үениң сайзырааңгай автоматтарынга ажылдаар болганывыстың боттарывыстың техниктиг билиивисти үргүлчү бедидер ужурлуг бис. Оон ужурундан бистер Элегес-Аксы суурнуң клубунга неделя санында чыглып, инженер-техниктиг ажылдакчыларның бо талазы-биле лекция-беседаларын дыңнап, өөренип турар бис. Бистер ол кичээлде 20 ажыг кижи чоруп турар бис.

Довуракты хүлээп алырындан эгелээш, белен түүйбу болу бергижеге чедир бүгү ажылдарны автоматтар кылыр. Ынчангаш бир-ле автомат азы белдир үрелип, доктаай бээр болза, бүгү завод дораан-на соксай бээр. Техниктиг билиг бистерге ынчангаш онза чугула бооп турар. Мен моон соңгаар бодумнуң биилимни улам ханыладыры-биле техникумга азы институтка-даа болза, бот-өөредилге-биле өөренир планныг мен. Түге дээрге амгы үениң совет ажылчыны кижи инженер-техниктиг ажылдакчылардан шоолуг-ла ылгалбайн турар апарган.

Бистер бөгүнден эгелээш, совет ажылчын ангының одуруунга катыжын кирген болгаш онгу беш чылдың даалгазын күүседип эгелээнивис бодур. Ол дээрге меңээ болган бо заводта ажылдап эгелеп турар бүгү аш-өөрүмнүң улуг өөрүшкүзү-дүр.

Л. МИКОВА,
автомат башкарыкчызы.

ОРГАНИЗАС ЧОК БОЛГАН

«Мал кыштаглаашкынынга белеткелди доозарының болгаш сну чедиишкиниг эрттирериниң талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын амыдыралга боттандырары-биле «Чыраа-Бажы» совхозта чамдык ажылларны чорудуп турар. Ол айтырыгны чугаалашкаш хурал Хорум-Дагга болган. Чамдык кылдынып турар үүлдер-биле чергелештир, кыштаглаашкында четпестер эвээш эвес дээрзин эге организация секретары Сарбаа Куулар, санал берген эштер демдеглээн.

Хар үшкен, соок келген бо үеде чамдык малчыннар кыштагларын ам-даа белеткеп албаан, чедир кылыр үүлдер хөй. Салбырда септелге кылыр чамдык материалдар чок. Малчыннар О. Сендажы, П. Моңгуш, М. Эрепан, О. Анай-оол олар кыштагларының белеткелин орайтаткан. Машина-техниканы алгаш, ону чөп ажыглавас, өскээр чоруктар кылыр таварылгалар бар. Мал чемин свертүп албаан, суг кудар доскаарларны, мал чемгерер шагжаларны, кормушкаларны чамдык кыштагларда чедирбээн.

Партия хуралынга бо дугайында шыңгыы чугаалажып, кыштаглаашкында бар четпестерни дарый эдип, белеткелди доозуп, бүгү малдың кыштаглаашкынче организастыг киргеи түрарын хандырарын салбырның удуртулгазынга, тускай эртемнилерге хуралдан дааскан.

Г. ХИРБЭЭ.

Чөөн-Хемчик район.

ИДИК-ХЕВИ-ДАА...

Бай-Хаактың амыдырал хандырылга комбинадының коллективи Улуг Октябрьның 60 чылынга угкуштур алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкиниг күүсеткеннер. Ол коллективтиң ажыл-ижи-биле таныжар дээш аңаа чеде бердивис.

Баштай-ла, комбинаттың технологу А. В. Загребнёваның кабинединге кирип, бүдүрүлгениң ажыл-ижиниң дугайын чугаалап бээрин оон дилээн бис.

— Төөгүлүг болуушкуннарның бо чылында бистиң комбинаттың ажыл-ишчилери кызымак ажылдап турар. ССРЭ-ниң чаа Үндезин Хоойлузун хүлээп алган ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң тоску чыжынның чедиги сессиязының ажылын аажок сонуургаан, хайгаарап турдувус. Совет кижилериниң ажылдаар, дыштаныр, өөренир болгаш оон-даа өске эргелерин, хүлээлгелерин магадылаап Конституциязыска чорааранын, планныг онаалдаларысты хуусаа бетинде күүседирин хүлээнген бис—деп, Анна Васильевна чугаалады.

Бай-Хаактың амыдырал хандырылга комбинадының коллективинде планныг онаалдаларын доктаамал ажыр күүседип турар бригадалар-даа, түс-түс мурнакчылар-даа хөй. Даараныга цеги ай, квартал планнарын үргүлчү ажыр күүседип турар. Комбинаттың цехтер аразында чарыжынга даараныкчылар каш удаа тиилекчи боон үнгеннер. Ол шыкаш идик даараар цехтиң ажылы база макталды.

Кызымак ажыды-биле коллективиниң хүндүткелин чаалап алган мурнакчы даараныкчылар мында хөй. Ам олариың чамдыктары-биле таныжыптаалыңар.

Комсомолчу Татьяна Кулешова (солагай талада чуруктa) Бай-Хаак ортумак школазын дооскаш, бо комбинатка ажылдап кирген. 1971 чылда Таняны Кызылдың өөредилге-бүдүрүлге комбинадынче өөредип чоруткан. Ону комсомолчу кыс чедиишкиниг дооскаш, холушкак мергежилдиг специалист бооп келген.

— Ажылымга мнаам аажок. Чагыкчының хевир-сынына таарышкан хептй даарап бээри бистиң кол хүлээлгевис. Ону чедип алырда, ажылдың шыпарынче кол кичээнгейни угаандырып турар мен. Даараан хептеривисти улустуң кедип алган чоруурун көргеш, ажылыныска улам чоргаарланыр бис—деп, комсомолчу кыс чугаалай-дыр.

Татьяна Кулешова — иденкейлиг хөй-шиитичи. Чаңгыс чер чурттуглары ону район Совединиң депутадынга соңгуп алган, комбинатта профэвилед комитединиң кежигүнү, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы. Комсомолчу кыс ВЛКСМ Төп Комитединиң «Беш чылдың аныяк гвардейжизи» деп хөрек демдээ-биле юбилейлиг бо чылда шаңнаткан.

Төлептиг ажыл-ижи-биле коллективинде хүндүлүг, даараныкчының ажылынга мергежээн, аныяктарның дагдыныкчылары хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип чоруур хоочуннар мында эвээш эвес. Оларга Александра Шыырановна Серен болгаш Анна Александровна Крыцина (оң талада чуруктa) хамааржыр. Олар кайызы-даа бүдүрүлгениң мурнакчылары.

Анна Шыырановна бодунуң байлак дуржулгазын аныяктарга дамчыдып, даараныкчының харыысалгалыг ажылын шилип алганынга чоргааралдың состерин чугаалап чоруур.

— Кызылдың өөредилге-бүдүрүлге комбинадындан практикалап келген уругларны менде быжыглап каан. Оларга дузалажып, дуржулгамны дамчыдып тур мен—деп, хоочун даараныкчы бистиң айтырывыска харыылады.

Анна Александровна Крыцина бо комбинатка ажылдап келгенден бээр 20 чыл чоокшулаан. Бүдүрүлгеге хөй чылдарда ажылдаан, пенсияже үнзе-даа, коллективинден ол чардын шыдаваан. Планныг онаалдаларын доктаамал ажыр күүсетпишаан, Анна Александровна бо чылдың планын сентябрьда күүсеткеш, ам 1978 чылдың февральдың үлүүнче ажылдап кирипкен.

М. КАЛЧАН.
В. АМЫРНЫҢ фотолары.

КАЯА-ДААА ҮЛЕГЕРЛИГ

Чазык-чаагай ажыл-ишчи будуштут, ак сеткилдиг ие Чедей Хурагандаевна Баткарны Тес-Хем районда билбес кижи ховар боор. Ол кызымак ажыл-ижи-биле чүгле районуңга эвес, а харын бүгү республиканга сурагжы келген. Саанчы—Маадыр ие чээрби дөрт чылдың дургузунда үзүктед чок ажылдап келгеш, ам пенсияже үнген. Саар инектерин бичин уруу Оюмаага хүлээдип берген. Бүгү назынында күш-ажыл кылып келген кижи ооңге аңаа кайын олуруп шыдаар ийик. Аныяк саанчы ажылга дораан-на мергежиизээн. Ынчангаш аңа уруун саанчының чымыштыг, кадыг-берге ажылынга өөредип эгелээн. Оюмаа холу тутпунгур, кызымак уруг болгап. Ам ол районда саанчылап турар аныяк оорү уругларны ажып турар апарган.

«Чодураа» совхозтуң Хараал-Тей фермазында беш комсомолчу саанчы бар. Улуг дуржулгалыг саанчы Чедей Хурагандаевна оларның бүүрелдиг дагдыныкчызы. Амыдыралдан хөйнү көргеш ие оларга шынап-ла ажыктыг, хөй арга-сүмелерин айтып берип турар.

Ч. Баткар ак сеткилдиг, карак кызыл ажылдан чоруурубиле кызыгаарлаттынмайн, уруг-дарының кижизидилгезинче доктаамал кичээгейни салып келген. Ынчангаш оон ажы-төлү биче сеткилдиг, ажыл-ишчи кижилер болуп, өзүп келгилээн. Оглу Коля—чолаачы, Елена—Томскиниң эмчи институдунуң бешки курузунда, Белек-оол—Омскиниң совет-партия школазының дыңнакчызы, Оля—Хараал-Тей фермазының үчөтчиги.

Саанчы уруу Оюмаа ам саап турар 16 инээниң бирээзиндене тос айларда 2200 кг сүттү саап алган, оон саттан сүдү чыл төнчүзүнге чедир оон-даа хөй болур.

Чедей үтбайны көргеп санымда-ла тыва улустың «Булут аразында хүн караа чылыг, улус аразында авам караа чымчак» деп үлегер чугаазын сактып кээр мен. Ол, шынап-ла, аныяк саанчы уругларның ортузунга кончуг улуг кижизидилге ажылын чорудуп турар, чылыг сеткилдиг ие.

Маадыр ие — район Совединиң депутады. Бо дээрге база белеп эвес хүлээлге-дир. Депутат кижи болгаш ол бодунуң соңгукчулары-биле үргүлчү ужуражып, оларның чагыгларын күүседип, район Совединиң сессияларының шиитпирлерин чонга таныштырып, хөй талалыг ажылды кылып турар. Ол Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны деп атты эдилеп чоруур.

Чооду Намчакович Баткар—база төлептиг кижилериң бирээзи. Ол Хараал-Тей фермазының эргелекчизи. Оон организакчы, кызымак ажылының түңнелинде бо ферма-республиканың шалыпчы ажыл-иштит фермаларының одуруунда кирген.

Коммунистиг күш-ажылдың коллективи—Хараал-Тей фермазы чыл планын август 20-де күүседипкен. Күрүнеге 140 тонна сүт садар турган, 170 тоннаны саткан. Ферма кышка удур база эки белеткеген. Саанчылар, кадарчылар 200 тонна сигенни боттарының күжү-биле белеткээн.

Улуг дуржулгалыг малчыннар Баткарлар моон-даа соңгаар чонунга ажыктыг хөй үүлдерин кылыр.

Х. ОЙДАН-ООЛ.
Тес-Хем район.

Төрээн чуртта

ПИКАЛЕВО. (Ленинград область). Пикалевонуң «Глинозем» каттыжыышкынынга чугай далганын бүдүрер талазыбиле күүлер он катан улгаткан. Аңаа чаа цехти мурнунда төлевилээн хуусаазындан бүдүн чартык ай эрте ажыглалга киргген. Оон төлевилээн бүдүрүкчүлүү—чылда 270 мүн тонна чемишчидилге. Оон-биле Кара хорзуңнуг эвес зонаның чүс мүн гектар черин болбаазырадын болур.

ОДЕССА. Кодээ ажыл-агыйның машина тудуунуң Октябрь революциязы аттыг заводунуң коллективи «Т-150» болгаш «Т-150К» тракторларга хереглээр беш бистиг андазыннар бүдүрүп үндүрериниң чыл опаалдазын күүседипкен. Хорзуниу дүрген болбаазырадыр ол хереклеадер механизаторларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн ийи катан бедидип турар. Кодээниң ажыл-ишчилери бо чылын он мүң ажыг беш бистиг андазыннарны алган.

ВЛАДИВОСТОК. Главдальводстройнуң механиктиг заводу мелиорацияның тудуг организацияларынга хереглээр эптей салыр мастерсканларның конструкциялары Тюмень болгаш Томск областарже чүдүрүп чоруткан. Ындыг сеңтелге бүдүрүлгелерин күрүг черге дүргени-биле эптеп тургузуп ап болур. Оларны күчүлүг кран-биле дерээн.

(СЭТА).

СУГГАРЫЛГА БУГАЗЫН ДООСКАН

«Тыва суг тудуг» трестиң көжүп чоруур механизастаан № 2 колонназының тудугжулары Моңгун-Тайга районда «Малчын» совхозтуң дсвискээри Чеди-Тейде чаа инженерлиг суггарылга бугазын ажыглалга киргген. Ук буганы күрүне комиссиязы эки шынарлыг деп хүлээп алган болгаш мал чеми культураларны өстүрериңге улуг дузалыг деп санаан. Тудугжулар буганы бо чылдың июнь 1-ден эгелээш октябрь 1-ге чедип кыска үеним дургузунда кылып дооскан. Ону ажыглалга киреринге Украинаның Ровно хоорайдан келген дөртен ажыг студентилери төлептиг салыышкынын киргген.

Ол буганың суу-биле «Малчын» совхоз 507 гектар тарылга шөлүн суггарар. Ук тудугну мастер Николай Калинин билдилиг удуртып, ажылчыннарының күш-ажылын эки организастаан. 20 хире янзы-бүрү мергежилдиг тудугжулары ол буганы Октябрь байырлалының бүлүүзүнде ажыглалга киирер дээш сентябрьның дургузунда кижи бүрүзү 2—3 норманы күүседип турган. Оларның аразында РСФСР-ниң алдарлыг механизатору экскаваторжу Владимир Александрович Бекасов эн-ье бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаан. Грейдер башкарыкчызы Хуна Кончукович Ондар үстүнде ажиндеп база дудак чок ажылдап келген. Ону Москвада ССРЭ-ниң Улус ажылгыйының чедиишкинчериниң делгелгезинче баар путёвка-биле шаңнаан.

Ол ышкаш буга тудуунга 7 кижи составтыг монтажниктер бригадазы эрестиг ажылдаан. Ол коллективтиң монтажниктери он тос ажыл хүнүнүң иштинде 52 мүн рубльдин ажылдарын эки шынарлыг кылган. «Малчын» совхозтуң дирекциязы болгаш партия комитеди суггарылга бугазын кыска хуусаада ажыглалга киирер дээш тудугжуларга улуг дузаны чедирип, аъш-чем болгаш өске-даа чүүлдер-биле хандырган.

Чаа инженерлиг буганы ажыглалга киргергенинге турааскаткан байырлыг хуралга эвээш каш тудугжуларны партияның Моңгун-Тайга райкомунуң болгаш улус депутаттарының район Совединиң күүсекчи комитединин Хүндүлел бижиктери-биле шаңнаан. Оларның аразында Хуна Ондар, Владимир Бекасов, Василий Патетин, Алексей Богданов, Николай Калинин болгаш өскелер-даа бар.

Н. ХЕРТЕК.

Чөөн-Хемчик районда «Большевик» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының саанчылары тос айларның түңнелиби-ле республиканың мурнакчы саанчыларының одуруунче үнген. Ферма коллективиниң база бир кежигүнү — Мидакпаа Бүрбеевна Ооржак — техник-осеменатор. Дуржулгалыг кижиниң ажылы чыл санында эки түңнелди берип турар. М. Ооржак республиканың мал ажылының мурнакчыларының кыйгырыын деткип хүлээп алган, продуктулуг чорукту бедидеринге ам-даа хөй үлүгү киирериин хүлээнип турар.

ЧУРУКТА: техник-осеменатор М. ООРЖАК.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

УКРАИН ССР. Запорожьениң Кузьмин аттыг электрометаллургия заводунуң каң эзилдиричизи, чурттуң сураглыг металлурругу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дмитрий Федорович Галушиага баштаткан бригада чыл эгезинден бээр пландан ажыр 1700 тонна ажыг каңны эзилдирген.

ЧУРУКТА: Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Соведениң депутады Дмитрий Федорович Галушканың мурнакчы каңы эзилдиричилери А. Чопко, Д. Витько, А. Павленко болгаш А. Алешко олар-биле турары.

А. КРАСОВСКИЙНИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

СОВХОЗТУҢ МУРНАКЧЫЛАРЫ

Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» совхозта үени мурнаан шалыпчыларның саны хой. Ам оларның чамдыызы-биле таныжып көрээлиңер.

УАЧД-ниң киржикчилери механизаторлар Артына Кызыл-оол, Чечек Кэк-оол, Доо Санчы болгаш өскелер-даа чер ажылын сайзырадып, черден бедик дүжүттү остүрүп, ниитиниң малынга быжыг чем-суурну белеткеп, малдың хүр-менди кыш ажарынга боттарының үлүг-хуузун үргүлүү киирип чоруур. Оларның үлегер-чижээн эдерип, бо хүннерде шылгарап, эки ажылдап чоруур аныяк кижилерни: район Соведениң депутады Виктор Сүктер-оолду, көдээ Совет депутады Валерий Биче-оолду, Виктор Чалбааны Чаатының чону билир.

Мал ажылынга мергежип, сумузунда, районунда туржук, республикада сурагжый берген малчыннар эвээш эвес. Оларның бирээзи — Бышкак-оол Мекпер-оол. Ол баштай механизатор чораан, сөөлгү каш чылларда хой кадарын турар. Ол үезинің иштинде алган социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүседип келген. Улуг Октябрьның алдарлыг байырлалынга уткуштур алган хүлээлгелерин ол база ажыр күүседип, үүс хойдан-на 112 хураганны, бир хойдан-на 3,6 килограмм дүктү алган. Хойжу бо кызын малдың продуктулуг чоруун күдулатпас, келир чылын ам-даа бедик түңнелдериг болур сорулганы салган ажылдап турар.

Хойжунуң ол сеткил-сагыжы-биле дөмей бодалдыг кижилер сүт-бараан фермазында база ажылдап турарлар. Саанчылар: Тыва АССР-ниң Дээди Соведениң депутады Чанчынмаа Түлүш, Валентина Борбак-Кара болгаш өскелер-даа кыштаглаашкын үезинде саалда деннелин күдулатпас дээш бүгү күүлдерни кылып турарлар.

Т. САЛЧАК-ООЛ.

Улуг-Хем район.

БРИГАДИРГЕ—БЕДИК МЕРГЕЖИЛДИ

УКМЕРГЕ. (Литва ССР). СЭТА-ның корреспондентизи Д. Ручинкастың дыңнатканы болза: «Аушра» колхозтуң бирги бригадазының кежигүннери бодунуң удуртукчузу, агроном Ниеле Гвоздайтени чаращ национал угулза-биле каастаан хүндүткелдиг кожаазы болгаш алган-йөрээшкиннер-биле утканнар. Хоочун литва чанчыл өзугаар олар бригадириниң ол ажылга он чыл дургузунда ажылдап келгенин ынчаар демдеглээннер.

Литваның көдээ ажыл-агый академиязының диплому-биле бодунуң төрээн суурунга эвээ келгеш, Н. Гвоздайте хову ажылдакчыларының коллективин удуртурун күзээн болгаш ынчан Литвада баштайгы дээди өртемниг бригадир болу берген. Ооң эгелекчи саналы-биле хожудаңгай ийи бригадаларны каткан болгаш чаа комплекстиг кезекке техниканы быжыглаан. Аныяк специалист хоочуннар чөвүлелин тургузуп ап, чер ажылдакчыларының саналдарын кичээнгейлиг-биле барымдаалап турган. Агрономнуң өртем талазы-биле билиглери практиктерниң хөй чылдыг дуржулгазы-биле каттышкаш, бригаданы мурнакчы болдурар арганы берген. Бо чылын ол гектар бүрүзүнден 32 центнер таразны болгаш 220 центнер картофельди алган.

Колхозтуң коммунистери Н. Гвоздайтени бодунуң хүрээлениңе хүлээп алган болгаш республиканың партия организациязы ону СЭКП-ниң XXV съездизиниң делегадызына соңгаан.

Н. Гвоздайтениң үлегери колхозтуң баштаар черин бодунуң бедик мергежилдиг специалистерин белеткээринче көдүрүп үндүрген. Амгы үеде бүдүрүлгениң бүгү чеди ортумак звеноларын дипломнуг агрономнар, зоотехниктер, инженерлер баштаан. Олар ол ажыл-агыйнын чорутканы-биле дээди өөредилге черлерин доозуп алганнар.

Төрээн сууру оларны амыдыралдың эки байдалдары-биле болгаш специалистерге тыпсын турар янзы-бүрү чиигелделер-биле хандырган.

— Колхозтарга болгаш совхозтарга ортумак звенонуң удуртукчуларынга ажылдаары-биле көдээ ажыл-агыйнын специалистериниң шилчиринге идиг бээриниң немелде хемчегленириң дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң докталы-биле холбаштыр «Аушра» колхозтуң дуржулгазы биске онза үнелиг—деп, Литва ССР-ниң көдээ ажыл-агый министириниң оралакчызы В. Ожюнас чугаалаан. Ажыл-агыйларның салбырларының алды муң ажыг удуртукчуларының ийиги кижи бүрүзү дээди азы ортумак артемниг специалистер болур. Оларның санын улам ынай көвүдедир арганы колхозтарны болгаш совхозтарны бедик мергежилдиг кадрлар-биле быжыглаар талазы-биле республикада ажылдап кылган перспективтиг, комплекстиг план бээр.

Консультация

МЕХАНИЗАТОРЛАРГА НЕМЕЛДЕ ТӨЛЕВИР

СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели көдээ ажыл-агый техниназының ажыглалын, ооң кадагалалын болгаш көдээ ажыл-агыйга механизатор кадрларның белеткелин база доктаамал быжыглалын эжикидер хемчеглер дугайында доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Бында техниканың ажыглалын, кадагалалын, механизатор кадрларны өөредип белеткээрин, мергежилин бедидерин эжикидериниң айтырыгларындан ангыда трактористерниң, комбайнерлериң болгаш оскедаа механизатор кадрларның күш-ажыл төлевиринге немелделер дугайында база чугаалап турар.

Ол доктаалда айытканың өзугаар эвилелдешкен республиканларның Министрлер Чөвүлелдеринге, совхозтарга болгаш күрүпениң өске-даа көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериге механизаторларның немелде төлевириниң чаа чурумун 1978 чылдың январь 1-ден эгелеп киирер.

Ол-ла ажыл-агыйга бодунуң мергежилиниң аайы-биле ажылдаашы дээш Сибирьниң, Ыраккы Чөөн күктүң, Уралдың, Казахстанның күр чер районнарында механизаторларга немелде төлевир чылда ажылдап каан түнүнүк: 2-ден 5 чыл стажтыларга 12 хуузунга, 5-тен 10 чыл чедир—15 хуузунга, 10-дан 15 чыл чедир —20 хуузунга, 15 чылдан орү стажтыда 25 хуузунга деп болур. Ажылдың ол төлевирин тракторист-машинист биле ооң дузалакчызы эвилеп нормазын ажыл хүнүнде 150 хуудан эвээжетпейн күүсеткенде ажыглаар. Ажылдың кылдыңнаны ооң эвээш болза, оларның күш-ажылы херек кырында ажылдап каанынга дүүштүр санаттынар.

Сибирьниң, Уралдың, Адаккы болгаш Ортаакы Волганың, Казахстанның күр чер районнарынга тракторист-машинистер, оларның дузалакчылары ажыл хүнүнде 2 эвлүг нормазындан кудулатпайн күүседип ажылдаанда, ажылдан каанының хемчээлиниң 40 хуузу чедир шаннал төлевирлерни бээрин сүмелээн.

Совхозтарда, көдээ ажыл-агыйның күрүне бүдүрүлгелеринде, суг, арга-арыг ажыл-агыйының, Сельхозтехниканың бүдүрүлгелеринде тракторист-машинистерге, ооң иштинде трактор, хову-трактор бригадаларының бригадирлери, оларның дузалакчылары бооп ажылдап турар тракторист-машинистерге чаңыс ол ажыл-агыйга бодунуң мергежилиниң аайы-биле хөй чылда ажылдаанының немелде төлевириниң чаа чурумун 1978 чылдың январь 1-ден эгелеп киирер.

Ол-ла ажыл-агыйга бодунуң мергежилиниң аайы-биле ажылдаашы дээш Сибирьниң, Ыраккы Чөөн күктүң, Уралдың, Казахстанның күр чер районнарында механизаторларга немелде төлевир чылда ажылдап каан түнүнүк: 2-ден 5 чыл стажтыларга 12 хуузунга, 5-тен 10 чыл чедир—15 хуузунга, 10-дан 15 чыл чедир —20 хуузунга, 15 чылдан орү стажтыда 25 хуузунга деп болур.

Совхозтарга, көдээ ажыл-агыйга, суг, арга-арыг ажыл-агыйының, Сельхозтехниканың күрүне бүдүрүлгелериниң ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң халажын келгеннер механизатор бооп ажылдап киргенде, оларның турумчуп чурттаарынга дузаламчы кылдыр тракторист-машинистиң III разрядтың тариф ставказын өзугаар 6 айның шалынынга деп төлевирни бээр. Бир эвес ону алган механизатор ажыл-агыйга үш чыл чедир ажылдаваан, бодунуң күзелиг-биле боттуг чылдагаан чокка үнүп чоруур, азы күш-ажыл чурумун үрээш үндүртүр болза, ол алган дузаламчы акшазын эгидер ужурлуг.

Мергежил бедидериниң курстарынче азы чаа хевириниң тракторларынга, машиналарынга, дериг-херекселдериңе ажылдаарынга белеткелдиг өөредилгезиче чорутқан тракторист-машинистерге мурнуку 12 ай дургузунда ажылдаанының айда ортумак шалының үндүргеш, ол хире төлевири ай сапында ажылдап турган черинден төлээр.

Ажыл-агыйлардан тракторист-машинист кылдыр өөредип чорутқан азы чурттап турар черинде ажылындан хостатқан өөредилгеде турарларга өөренип турар үезинде шалының хөкээр арттырар. Ол шалың төлевири тариф өзугаар разрядының аайы-биле ажыл хүнүнде 3 руб. 15 копеектен 3 руб. 78 копеек чедир болур.

Өөренир черинге чедир болгаш оортан кээрде орук төлевири, орукка чораан хопуктарының чарыгдалдарының төлевири ниити чурум өзугаар болдунар. Өөренип турар үезинде шалың төлевири 100 рубль четпес болза, хопук чарыгдалдарының төлевириңе айда 10 рубльди төлээр.

1978 чылдан эгелеп көдөө ажыл-агый техниказының ажыглалын эжикидер дээш Бүгү-эвилелдиг социалистиг чарыжының типлекчилериңе Кызыл туктарны болгаш акша шанналын тыпсыр.

И. ОЛДЫРЕВ,

Сельхозтехника каттыжышкынының септелге эргелелиниң кол инженери.

АКШ-ның президентизиниң интервьюзу

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың президентизи Дж. Картер америк можулар солуннарының редакторларынга интервью берген, мынча деп чугаалаан: даштыкы политиканың болгаш камгалалдың талазы-биле бис Совет Эвилели-биле шенелделериниң бүгү-ниити хоругдаашкынын доктаадыр тургузары-биле ажылдап турар бис. Эрткен неделада Дарга Л. И. Брежнев шериг сорулгаларынга кылыр шенелделерни хорууру-биле кады тайбың сорулгаларга ядролуг шенелделер кылырын хорууру дээш туржуп турарын илергейлээн. Ол дыка өөрүнчүг үүл болган, ол чорук шенелделерни бүгү-ниити хорууру дугайында дуржулга чарарыны болдунар аргазын биске бээр деп бодап тур мен.

Стратеттиг чепсегленишкиннерни кызыгаарлаар дугайында ийиги үе-чаданың дуржулгазы чедип алдынган турар дээрзинге бүзүрелин АКШ-тың президентизи илергейлээн.

АЖЫЛЫН ЭГЕЛЭЭН

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Долгандыр турар бойдусту камгалаар талазы-биле кады ажылдажылганың совет-америк каттышкан комиссияның эвлүг-лиг алдыгы сессиязы ында бодунуң ажылын эгелээн. Ооң ажылының үезинде комиссия ол талазы-биле ийи чурттуң кады ажылдажылгазының түңнелдерин үндүрер, ону калбартырының улам ыңайгы оруктарын төлевилээр.

Долгандыр турар бойдусту камгалаар талазы-биле совет-америк кады ажылдажылганың беш чыл дуржулгазы дуржулгазы ол талазы-биле каттышкан күженишкиннерни уламылаарының ажыктының база үре-түңнелдиин аңаа болган парлалга конференциязынга долгандыр турар бойдусту камгалаар талазы-биле америк агентилелдиң төлээлекчилери медеглээннер.

Совет-америк чогуур дуржулгаларның үндезининге янзы-бүрү 40 ажыг төлеелелдерни боттандырын чорутқан.

АЖЫЛ СОКСАДЫЫШКЫНЫ

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Аргентинада ажыл соксадыышкыннары калбарган. Олар демир-оруктарга эгелээш, ооң соонда экономиканың өске адырларынче тарап пептерээн. Нос-таавычылар болгаш портчулар, автомобиль компаниялларының салбырларының фрашуз «Пежонуң» болгаш америк «Крайслериниң» ажылчыннары, нефтичилер, эт шыгжаар черлериниң ажыдакчылары, ужар күүл компаниязы «Австральдың» болгаш өске-даа черлериниң ажылчыннары ажыл соксадын турар. Чүгле пайысылалга 200 муң ажыг кижи ажыл соксадыышкыннарынга кириишкен.

Ажылчы чоннар амыдыралдың ортек-үнезининң контроль чок өзүп турарынга удурлаңнып турар. Бо чылдың оп айларының дургузунда ортекүне 122,6 хуу өскен. Эрге-чагыргаларның хемчеглерин кара туразында ажыглап алгаш, профэвилел ажыл-чорудулгазын кызыгаарлап, ажылчы чоннарның ат салган коллективтиг керээлерин хажыдын турар бүдүрүлге эзлериниң ужур-дүржок аажылаашкынарынга чоң база-ла удурлаңнып турар.

Өртектериниң өзүлдезининң темпилериңе дүүштүр ажыл төлевириниң деңнелин бедидерин, күш-ажылдың байдалдарын экижидерин, ажылчыларның мурнунга боттарының алган хүлээлгелерин бүдүрүлге эзлериниң сагырын ажыл соксадыышкынының киржикчилери негеп турар.

ЛОНДОН. Муң хире англи ажылчы чоннар фотоматериалдар болбаазырадын кылыр «Гранвик» деп фабриканың хаалгазының чанынга массалыг чыглышкынны база катан организастаннар. Ол фабриканың ажылчыннары бир чыл ажыг үениң дургузунда боттарының профэвилел эргелерин хүлээн көөрүн бүдүрүлге эзлериниңден негеп келгеннер.

Ажыл соксадыкчылары «Гранвиктиң» эзлериниң туразында аажылаашкынларын соксадырын болгаш ажылчы чоннарның хоойлу өзугаар эргелерин долузу-биле хандырарын шинтпирлиг негээннер. Мурнукузу ышкаш ол хөделишкиниңе киржикчилериңе удур полициниңе улуг күүнү чорутқан. Эзлеп каш кижини тудуп хоругдаан.

ЧУРУКТА: «Гранвиктиң» хаалгазының чанында полицейжилериниң турары.

КАМЕРА ПРЕСС—СЭТА-НЫҢ ФОТОЗУ

Делегей бо хүннерде

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

УЛАН-БАТОР. «Моол-совет кады ажылдажылга—Октябрьның идеяларының чайынналчак боттанылышкыны» — деп, МАРН ТК-ның Политбюро кежигүнү, МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Д. Майдар медеглээн. «Новости Монголии» солунга парлап үндүрген ооң чүүлүн МАР болгаш ССРЭ-ниң үре-түңнелдиг кады ажылдажылгазынга турасказаткан.

Социалистиг Моолдуң амгы чечектелиишкининиң үндезини болза ооң өгезинге В. И. Ленинниң болгаш Д. Сухэ-Баторнуң туруп турганы бистиң улустарывыстың акы-дүңмалышкы найыралы, Улан-Баторга үлетпүрүнүң баштайгы комбинадындан эгелээш, моол индустрияның улуг тудуу—Эрдэнэтте даг байлакшыдылгазының комбинадын тударынга чедир, чаа хевирниң баштайгы оргумак школаларынлан МАР-ның Эртемнер академиязын тургузарынга чедир Совет Эвилелиниң бүгү талалыг кады ажылдажылгазы болгаш ак сеткилдиг дузаламчызы болур деп, Д. Майдар демдеглээн.

«МАР-ның экономиказын хөгжүдеринге социалистиг дем каттыштырылгазының чурттары-биле кады ажылдажылганы калбартырынга чаа чугула үе-чада болза МАР-ның ЭДЧ-ге киргени болур. Чөвүлелдиң иштинге улус ажыл-агыйының планнарын сырый таарыштырып тургузарының, материалдыг, сан-хөө болгаш күш-ажылчы күрлавырларны улам-на ажыктыг хуваарының үндезининге күш-ажылдың социалистиг хуваалдазының артык күштерин ажыглаар, улус ажыл-агыйының чогумчалыг тургузуун тургузуп алыр арга Моолдуң мурнунга тургустунган» деп, Д. Майдар бижээн.

Амгы үеде МАРН, МАР-ның чазаа, чурттуп бүгү ажылчы чоннары боттарының күженишкиннерин республиканың улус ажыл-агыйының база культуразының хөгжүлдезининң алдыгы беш чыл планын күүседиринче угландырган. «Бистиң планныг телевилелдеривисти чедишкинниг боттандырарының шинтпирлиг факторларының бирээзи болза Совет Эвилели-биле экономиктиг болгаш өртем-техниктиг кады ажылдажылганы улам ынай хөгжүдери болур» — деп, автор онзалап демдеглээн.

БУХАРЕСТ. Дева дээр румын хоорайда «Румынияның эн дээре шахтеру» деп ат дээш конкурс доозулган. Ол хөй кижи киржикчилиг чарышка республиканың барык бүгү шахтерлары болгаш дагжылары киришкен. Чарыштың баштайгы үе-чадазында хөмүр-даш бассейнериниң болгаш тус-тус шахталарының коллективтериниң аразынга бодунуң профессиязының талазы-биле дээре ажылдакчылар деп атты чаалап алган 46 киржикчилер түңнелинде ужурашканнар. Карансебеш каттыжышкынның төлөлекчизи И. Бэдэлуцэ чурттуң эң дээре шахтеру болган.

БЕРЛИН. Элээн каш айларның дургузунда Берлинге, Магдебургка болгаш Карл-Маркс-Штадтка көргүзүп келген «Сибирьниң эртеми» деп делгелгеге ГДР-ниң 600 муң ажыг хамаатылары чораан.

Делгелгениң ажылдап турар үезинде ССРЭ-ниң ЭА-ның Сибирь салбырында ажылдап турар совет эртемденнериң ГДР-де оларның өөрү-биле хөй санныг ужуражышкыннары болган. Сибирьни болгаш совет Ыраккы Чөөн күктү улам ынай шингээдип алырынга эртемниң ролонуң дугайында республиканың үлетпүрүнүң бүдүрүлге черлеринге, институттарга олар 100 ажыг лекцияларны номчаанар.

СОФИЯ. Ийи чурттуң чоокта чаа тургусканы транспорттуң «Дунайтранс» эштежилгезиниң Болгария биле Совет Эвилелиниң аразында бараан сөөртүлгезиниң хемчээли өзүп турар.

Ооң ажылдап эгелээнинден бээр чартык чыл безин четпээнде Дунайда болгар болгаш совет порттарга чүүк сөөртүп чедирип келген судноолар коштарының саны айда 15 турганындан 38 чедир өскен. Ийи чурттуң Дунайда хем пароходстволарының элээн каш улуг баржаларындан тургустунган ыңдыг караваннарны «Дунайтранстың» тугу-биле чоруп турар болгар-даа, совет-даа судноолар сөөртүп турар. Хемчилериниң кады ажылдажылгазы «куруг» рейстерни чок кылыр, судноларны ажыглаарының ажыктының элээн бедидер арганы берген.

ХАНОЙ. Вьетнамның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюрозу ВКП ТК-ның болгаш ВСР-ниң чаазаның чанында Экономиканы эргелеп башкарарының Төп эртем-шинчилел институдун тургузар дугайында шинтпирни хүлээп алган. Ооң сорулгазы болза чурттуң Сонгу болгаш Мурнуу чүгүнге экономиканы социалистиг эргелеп башкарарының системазын өөренип көөрү, ниитилел бүдүрүлгениң чаартып тургузарының методтарын, эргелел аппаратын сайзырангайжыдарының аргаларын ажылдап кылыры болур.

(СЭТА).

Үе-биле хынаттынган найырал

ДЕЛИ. (СЭТА). Совет Эвилели-биле найырал—тайбыңның херээнге бараан болур ужурлуг индий даштыкы политиканың чугула фактору деп, Индияның даштыкы херектер министри А. Б. Ваджпаи медеглээн. Ол найыралдың дөзү ыраккы эрткен үеде эгелээн. Ол үениң шылгалдазын тудуп эрттирген, чүге дээрге ук найырал деп болур чоруктуң болгаш бот-бодунуң эрге-ажыктарын хүндүлээриниң принциптеринге үндезилеттинген деп, министр чугаалаан.

Совет-индий экономиктиг кады ажылдажылга чүгле чурттуң индустриалдыг хөгжүдезинге идиг берип турар эвес, харын янзы-бүрү экономиктиг болгаш социал системалардыг ийи чурттуң бот-бодунга ажыктыг кады ажылдажылгазының үлегер-чижээ болуп турар деп, ол уламчылаан.

Индий-совет найыралды болгаш чер кырынга тайбыңны быжыглаарының херээнге салышкыны даэш чыл бүрүде тыпсыр Джавахарлал Неру шанналын 1977 чылда тыпсырының ёзулалынга А. Б. Ваджпаи чүве чугаалаан. Бо чылын бирги үш шанналды журналист М. Г. Десаи, профессор Х. Мукерджи болгаш чугаалыы Ч. Г. Видьяланкар алган.

ЭФИОПИЯНЫҢ ЧАЗААНЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

АДДИС-АБЕБА. (СЭТА). Эфиопияның Түр шериг административтиг чөвүлелиниң (ТШАЧ) даргазының оралакчызының эрге-дүжаалын эзлеп турган Атнафу Абатени шаажылан шиидер доктаалды боттандырганының дугайын ында чарлаан. Атнафу Абате контрреволюстуг күштер-биле болгаш ТРЭ-биле ыяк харылзааны тудуп, ТШАЧ-ның чорудун турганы аграр реформазынга база өске-даа революстуг чаартылгаларга удурланып турган деп. чазактың медеглелинде чугаалап турар. ТШАЧ-ның даргазының мурнундагы оралакчызы идепкейлиг революсчуларның өлгенинге буруулуг болуп турар. Ол даштыкы политика талазы-биле ТШАЧ-ның политиказынга удурлаңнышкак үзел-бодалды бөрүмдаалап турган деп. медеглелде айытқан.

Чуртта бөйдөлды чугаалашкан Түр шериг административтиг чөвүлелдиң аңаа болган съездизинге шаажылан шиидер доктаалды үндүрер дугайында айтырыгны көргөн деп. ТШАЧ дыңнаткан.

Амгы үеде Эфиопия иштики болгаш даштыкы реакцияның шавышкыны калбарып турар парын үеде чурттап турар деп ТШАЧ онзалап демдеглээн. Революстуг чаалап алышкыннарны камгалаар талазы-биле дээштиг хемчеглерни алырының эргежок чугулазыче кичээнгейни медеглелде угландырып турар.

Чурттуң өйү келген айтырыгларын шинтпирлээринге ТШАЧ калбак улус мәссаларны хаара тудуп, улусчу революцияның удуртукчу күжү болгаш ооң чаалап алышкыннарының кара чангыс ынанышты магадылалы — ажылчын ангының политиктиг партиязын тургузар талазы-биле базымнарны кылып турар деп, медеглелде демдеглээн.

НАЙЫРАЛДЫҢ ПРИНЦИПТЕРИНГЕ

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның премьер-министри Морарджи Десаи парламентиге үүве чугаалаан, үе-биле хынаттынган индий-совет харылзаалар тайбың, кожа-хелбээ догунваашкышын, кады ажылдажылганың болгаш найыралдың принциптеринге үндезилеттинин турар деп, онзалап дөмдеглээн. Премьер-министр парламентиге ол медеглелди бодунуң чоокта чаазы Совет Эвилелиниге аян-чоруу-биле холбаштыр кылган.

Ийи чурттуң удуртукчуларының ужуражышкынының түңнелдери Индияга болгаш ол ышкаш Совет Эвилелиниге түүлдүгүнүүшкүнү алган деп, М. Десаи чугаалаан, мээн бодап турарым-биле алырга, ук аян-чорук чавырышкынга болгаш делегейге тайбыңны быжыглаарынга идитни берген чугула фактор болган деп демдеглээн. Улустар аразынга тайбыңны болгаш бот-бодун билчир чорукту быжыглаары дээш туржуп турар өске күрүнелер-биле харылзаалларны хөгжүдеринге боттарының харылзаалары канчан-даа шаптыктавас дээрзин ийи тала айытқан.

Джаната партиниң чаазаа эрге-чагырга киргенде чамдык кижилер Индията чазактың солчулгазы индий-совет харылзааларга когаралды таварыштырар боор деп санап турган. «Бис ынчаар санаваан турган бис. Социал-политиктиг системада, а ол ышкаш чамдык маргылдаалыг айтырыгларны көөрүнде ылгалдар турза-даа, бистиң бот-боттарывыстың аравыста харылзааларывыс көңгүс качыгдаваан дээрзинге бистиң бүзүреливисти аян-чорук бадытқаан. Харын ийи чурттуң аразында бот-бодунга ажыктыг кады ажылдажылганы калбартырының болдунар аргалары бар болуп турар» деп, ол чугаалаан.

Индий-совет харылзааларны ам бүгү чурттар эдерип болур төлептиг үлегер-чижек кылдыр көрүп болур деп, премьер-министр түңнелинде чугаалаан.

ЧӨРҮЛДЭЭЛЕРНИ АЖЫП ЭРТЕР

ТУНИС. (СЭТА). Араб чурттар лигазының министрлер чөвүлелиниң онза сессиязы ында ажылын үргүлчүлээн.

Бар болуп турар чөрүлдээлерни ажып эртериниң, араб чурттар аразында харылзааларны чогумчударының, оларның эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарының болгаш Израильдің эжелеп алганы араб девискээрлерни хостаары дээш, Чоокку Чөөн күкке чөптүг болгаш быжыг тайбыңны тургузары дээш демиселге ниити стратегияны ажылдап кылырының айтырыглары Туниске ужуражышкынның киржикчилериниң кичээнгейиниң төвүнде туруп турар.

Арабтарның чаңгыс аай фронтузун кошкадыр болгаш Чоокку Чөөп чүк айтырыының дүжүп беришкиниг шинтпирлээшкинин оларга күткүүр дээп араб реакцияның, делегей империализминиң болгаш сионизминиң орадаажышкынны күштелип турар үеде ол сессияның болуп турары-биле ооң онза чугула ужур-дузазын политиктиг хайгаракчылар демдеглеп турар.

Чоокку Чөөн чүк айтырыын дээди деңнелге чугаалажып көөрү-биле араб ужуражышкынны чоокку ийи айда эрттирер дугайында дугуржулганы сессияның киржикчилери чедип алган.

РЕАКСЫЛЫГ ПОЛИТИКАГА УДУР

РИМ. (СЭТА). Миллион ажыг кежигүннерлиг күш-ажылдың бүгү-ниити федерациязының — гистадруттуң 13-кү съездизи Израильде доозулган. Гистадрутта профэвилелдиң баштакчы бөлүү кезээде чагырыкчы ацтыга бараан болуп келзе-даа, «Likud» дээр барыын үзелдиг чазак блогунуң экономиктиг реаксылыг политиказынга съезд удурланган болгаш ол политиканың түңнели болур амыдыралга херек бараанныңың үнезинин дүрген өзүлдезинден болган когаралды ажылчы чоннарга дедир эгидин бээрин негээн.

Гистадруттуң контролюнда турар, Израильдің национал ниити продукциязының дөрттүн бир кезиин бүдүрүп үндүрүп турар кооперативтер база өске-даа бүдүрүлге черлери чазактың экономиктиг политиказынга шинтпирлиг-биле удурланыр ужурлуг деп резолюцияда айытқан.

Ликудчуларның организастаан бөлүктериниң съездини болдурбас дээш орадаажышкыннарының буурап дүшкенин тайбың болгаш деңгерге дээш демократтыг фронтудан келген съездиниң делегаттары сеткил ханыышкыны-биле демдеглээннер. Ол фронтуда Компартия удуртукчу күш болуп кирип турар.

Күш-ажыл партиязының консервативтиг төлөлекчилери гистадрутта удуртукчу байдалды эзлеп турары билдингир болгай. Федерациянның удуртулгазын чурттакчы чоннуң күш-ажылчы кезектериниң эргелерин камгалаар дээш дээштиг хөделишкиннерни чорударынче чүгле ажылчы чоннарның идепкейлиг демисели албадаптын болур деп ооң-биле холбаштыр Израильдің деңнилгеліг күштери айытқан.

АРГЕНТИНАДА АЖЫЛ СОКСАДЫЫШКЫНЫ

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Аргентинада ажыл соксадыышкыннары калбарган. Олар демир-оруктарга эгелээш, ооң соонда экономиканың өске адырларынче тарап пептерээн. Нос-таавычылар болгаш портчулар, автомобиль компаниялларының салбырларының фрашуз «Пежонуң» болгаш америк «Крайслериниң» ажылчыннары, нефтичилер, эт шыгжаар черлериниң ажыдакчылары, ужар күүл компаниязы «Австральдың» болгаш өске-даа черлериниң ажылчыннары ажыл соксадын турар. Чүгле пайысылалга 200 муң ажыг кижи ажыл соксадыышкыннарынга кириишкен.

Ажылчы чоннар амыдыралдың ортек-үнезининң контроль чок өзүп турарынга удурлаңнып турар. Бо чылдың оп айларының дургузунда ортекүне 122,6 хуу өскен. Эрге-чагыргаларның хемчеглерин кара туразында ажыглап алгаш, профэвилел ажыл-чорудулгазын кызыгаарлап, ажылчы чоннарның ат салган коллективтиг керээлерин хажыдын турар бүдүрүлге эзлериниң ужур-дүржок аажылаашкынларынга чоң база-ла удурлаңнып турар.

Өртектериниң өзүлдезининң темпилериңе дүүштүр ажыл төлевириниң деңнелин бедидерин, күш-ажылдың байдалдарын экижидерин, ажылчыларның мурнунга боттарының алган хүлээлгелерин бүдүрүлге эзлериниң сагырын ажыл соксадыышкынының киржикчилери негеп турар.

ТӨРӨӨН ТЫВАВЫСТА

Чаа мастерская

Ак-Довурактың автотранспорт бүдүрүлгезиниң материал-техниктиг баазазы чыл келген тудум-на өзүп орар. Чаа, күчүлүг автомашиналарның саны көвүдеп турар. Чүгле бо чылдың эрткен айларында чөрби хире машинаны бүдүрүлге алган. Оон-биле кады оларны тургузар гараж, септээ мастерская негеттинип келир. Ынчангаш эрткен чылын 150 машина кирер гаражты турган.

Бо чылын септелге-механика мастерскаязын тудуп эгелээн. Ону «Тыва дагдүгү тудуг» эргелелиниң Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу С. Б. Кара-оолга удурткан бригадазы чоокта чаа ажыглалда киирген. Күрүне комиссиязы объектини «эки» демдекке хүлээп алган. Бо болза Ак-Довурактың тудугжуларының юбилейлиг чылда чедип алган күш-ажылчы чедиишкиннериниң биргээзи-дир.

Х. АЛАШ-ООЛ.

⊙

«Шылгара.»

Тыванын журналистериниң очерктериниң чыындызын ынчаар адаан. Ону чогаалчы Кызыл-Зник Кудажының «Партияның гвардейжизи» деп очериги-биле ажыктан. Ук очеркте 1923 чылдан бээр партия кежигүнү Данил Баткарович Данзын-ооллуң амыдыралының, ажыл-чорудулгазының дугайында бижип турар. Бо-ла авторнуң «Таныжыңар: механизатор Малбык-оол» деп очеригин база парлаан.

Журналист Монгуш Бәйыр-ооллуң «Арын-нүүр, алдын хол» деп очеригинде республиканың сураглыг тудугжуларының биргээзи Салчак Балчырович Кара-ооллуң ажыл-ижиниң дугайында бижээн. Ооң күш-ажылы намдары аныяк хоорай Ак-Довурак-биле сырый холбаалыг. Ында улуг-улуг тудугларны кылырынга ооң күш-ажылчы улуу кирген.

Олег Суванпиттиң, Салим Сүпүн-ооллуң, Алексей Акониң болгаш өскелерниң-даа очеректерин чыындыда киирген.

Т. ХЕРТЕК.

⊙

Семинарлар

Күрүне библиотекаларының удуртулгазын төпчүдер талазы-биле улуг ажылдарны бо хүннерде чорудуп турар. Библиотека ажылдакчыларының семинарын эрттирерин уламылавышаан. Самагалдайга Эрзин, Тес-Хем районнарның көвүн библиотекарларының семинарын эрттирген. Бай-Хаактың төпчүткен библиотеказының баазазынга Улуг-Хем, Каа-Хем, Төөгү районнарның библиотека ажылдакчылары өөренип, дурнулга солушканнар.

Республиканың А. С. Пушкин аттыг библиотеказының ажылдакчылары районнарже үнүп, көвүн библиотекаларның ажылынга практиктиг дузаны чедириг турарлар.

К. МОНГУШ.

ЧОГААДЫКЧЫ АНЫЯКТАРНЫҢ ФЕСТИВАЛЫНГА

Ноябрь 17-19 хүннеринде Кызыл хоорайга чогаадыкчы аныяктарның республика фестиваалы эртер. Ук фестивальды ВЛКСМ обкому, Культура министерствозу чогаадыкчы эвилелдер-биле кады организастап эрттирер. Фестивальдың программазында янзы-бүрү хемчеглер кирип турар. Баштайгы хүнде конференция болгаш тус-тус секциялар ажылдаар. Чогаадыкчы арга-мергежилиниң дугайында идеткелдерни, дыңнадыгларны дөрт секцияга чорудар. Аныяк чогаалчылар болгаш чуруукчулар, артистер болгаш композиторлар арга-мергежил, чогаадыкчы өзүлде дугайында чугааны чорударлар.

Оон аңгыда солуннар редакцияларына, телевидениеге болгаш радиога чогаадыкчы аныяктарның тус-тус бөлүктери баар болгаш чугула айтырыгларга хамаарышкан ажык чугааны ылыр. Кызылдың өөредилге черлери, школалар, бүдүрүлге черлери бээ аалчыларны манап турар. Бир чамдык бөлүктер республиканың Бии-Хем, Таңды районнарынга барып, тускай ужуражыышкыннарны эрттирер.

КОЛ ЧҮҮЛ — ӨЗҮЛДЕДЕ

Тыванын чуруукчулары болгаш уран-шевер мастерлери боттарының ажылдары-биле Бүгү-россия болгаш зона маргылдааларынга хөй удаа киржип, чогаадыкчы мергежилин бедидип, уран талантызын чонга бөлөөлгадып турарлар. Аныяк чуруукчулар болгаш уран-шевер мастерлер-биле кандыг ажылдарны чорудуп турарыл? Оларның чогаадыкчы өзүлдезиниң дугайында чүү чугаалап болурул? Ук айтырыгларга хамаарыштыр Тыва АССР-ниң Чуруукчулар эвилелиниң баштаар черинин даргазы Иван Чамзыевич САЛЧАК бистиң корреспондентивиске мынчаар харыылаан:

— 1975 чылда Тыванын Чуруукчулар эвилелинге аныяк чуруукчуларның каттыжышкынын организастаан. Ам ооң составында 17 кижи кирип турар. Эрткен чылдар аныяктарның чогаадыкчы мергежилиниң өзөринге улуг салдарлыг болган. Бүгү-эвилел, Бүгү-россия база зона делгелгелеринге аныяк-оскеп дидими-биле киржип келген. Олар боттарының ажылдарынга совет улустун тургузукчу ажыл-ижин, күш-ажылдың маадырларын алган, мактан турарлар.

Аныяк чуруукчуларның аразында Саяа Сарыг-ооллу, Юрий Деевти, Владимир Ховалыны база Сергей Монгушту, Ким Булугунну чоргаарал-биле адаан болур. Баштайгы үш чуруукчунуң ажылдары чоокта чаа организастаттынган Бүгү-россия делгелгезинде база киргин турар. Ук делгелгени Улуг Октябрьниң 60 чыл юбилейинге тураскаатканын билир бис. Аныяк чуруукчу Владимир Ховалыг ВЛКСМ ТК-ның Хүвдүлел бижин-биле шаңнаткының номчуучулар база билир.

Аныяктарның араазында мергежилдиг уран-шевер мастерлериниң бар апаргаан. Бо талазы-биле салгалдан салгалче дамчын чорун олурар чаагай чаңчыл бисте тургустуна берген. Ат-сураглыг уран-шевер мастерлериниң Хертек Тойбухаа, Байыңды Байыр оларның ооллары адаларының уран мергежилин салган алгылаан. Тываның комсомол шаңналының лауреады Доңдук Дойбухаа, Эрес Байыңды болгаш Елизавета Түлүш дээш өскедаа аттар бисте тыптып келген. Доңдук Дойбухаанын өөреникчилери Саңдю Алдынкыс, Салчак Владимир оларның ажылдары Бүгү-россия делгелгезинде киргени база эки чедишкин.

Үстүнде адагылааның эштер аныяк чуруукчулар каттыжышкынының кол өзөө апаргаан. Оларның кижи бүрүзү чогаадылга ажылының чаңыттарынче хаңылап кирип, амыдыралдан хөйү көрүп, билипап турарлар. Бистиң дагдыныкчыларывыс РСФСР-ниң Репин аттыг Күрүне шаңналының лауреаттары Х. К. Тойбухаа, Р. А. Аракчаа база Г. С. Суздальцев дээш өскелер-даа аныяк-оскенге улуг дузаны чедирип турарлар.

«Чогаадыкчы аныяктар-биле ажыл дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалы бистиң ажыл-чорудулгавыстың кол утланышкыны болу берген. Аныяктарның мергежилин бедидеринче, оларны амыдыралчы чугула сорулгаларны шинтирлээринче бүрүн хаара түлүр сорулганы чугула деп көрүп турар бис. Аныяктар делгелгелерге киржип, чогаадыкчы мергежилин бедидеринден аңгыда, хөй-ниити амыдыралга база идеп-кейлит киржип турарлар. Каасталга-шимелде уран чүүлүнче оларны хаара түлүп, бо талазы-биле мергежилди бедидерин база чугулага көрген бис. Маңаа хамаарыштыр семинарларны база эрттирер апаар. Бистиң хоорай, суурларывыс ыаас-чараш кылдыр дериттинген, шиметтинген болурунга чуруукчуларның ролю улуг болгай.

Чогаадыкчы мергежил бедидеринге чугула рольду ойнаар РСФСР-ниң Чуруукчулар эвилелиниң чогаадыкчы дачаалаынче аныяктарны удза-дараа чорудуп келдивис. Чоокта чаа ук дачаларга Елена Щуклина, Серин Алдын-оол олар чорааш келгеннер.

Кызылдың уран чүүл училищезинин чурулга салбырын доозуп үнүп турар аныяктар база бисте көвүдээн. Олар республиканың хоорай, суурларында ажылдап барып турарлар. Доозукчулардан Бай-Тайганың Шүйде Майны Бичеоол, Тес-Хемнің Берт-Дагда Күнзек Бичеоол, Саматалдайда Идамчап Енаа, Тожуда Сат Дадар-оол дээш өскелерни-даа адап болур. Амыдыралдың оруунче чаа-ла базып кирип турар аныяк кижилерниң чогаадыкчы өзүлдезинге салдар чедирери, бүгү тала-биле дузалаары—бистиң база бир кол сорулгавыс.

Чогаадыкчы аныяктарның республика фестивалынга бистен 14 кижи киржир. Олар секцияларга киржип, ужуражыышкыннарга баар болгаш чогаадыкчы мергежил дугайында арга-дуржулга солчуруңга киржирлер. Бистиң аныяк чуруукчуларывыс болгаш уран-шевер мастерлеривис өскө бүгү чогаадыкчы аныяктар-биле кады моон соңгаарны ажыл-ижинге ажыктыг солун чүүлдерни хөйү билип алыры чугаажок.

ХОЙНУҢ ХОМУДАЛЫ

(ШООДУГЛУГ РАССКАЗ)

Хойлар кежээ одардан кирип эгелээн. Сөөлгү хойларның аразынга Эәтпек-Мыйыс далаш чок базып орган. Ол бөгүнгү кышкы хүнде аажок тоттур оъттап алган. Ынчалзадаа шаг чок, ооң сагыжынга бир-ле чүве четпес ышкаш болган. Эәтпек-Мыйыстың кышкы «негейи» самдарарып, чамдык черлерде тазаргылай берген. Даваанары база-ла тас, чарылгылаап, хаалырай бергилээн.

Сөөлгү каш хүннерде соок арай кошкаш кылынган. Та чүге чүве ийик, бичии-даа болза чылый бергениге хойлар өөрүүр түрүк, улам-на харыксыргай апаргылаан. Мээстерни хат чоокта чаа тазартып хадып каашкан. Ында арткен чылгы оът шору. Малчын бөгүн хойларны черле оъттуг черге кадарган.

А чамдык черлерде хөртүктүн кылыны ковчуг. Олче дүжер болза, уштунары берге-ле! Ийе-ийе, хөртүк... хар дугайын Эәтпек-Мыйыс бодап чораан. Хар-даа эвес, • сут дугайы-дыр ийин. Сут! Бо кыжын орта сут ажып көрбээн. Ийи хире катап-ла сут сөөртүр машина сут эккен кутканын ол сагынган. Баштай эккелген сутну Эәтпек-Мыйыс мага хандыр ишкен. А ийи дугаарында... ийи дугаарында малчынның инектери-биле чаржалажып, оларга шелдире-шелдире бичиини ишкеш. Ооң соонда чок. Мындза, хар чаткан хүн чаа харны суксунун хандыр чылган алган. Ол дүне улуг хат хадаан соонда, хар хөлчок кадыг хөртүк апарган.

Эәтпек-Мыйыс, аал көстүп турар тейлен бадып ора, «бөгүн сут эккелчи: арги бе?» дээн бодал-биле өдекче киргеп. Чок. Мурнай чеде берген эштери сут кудар улуг демир десилер чаныга четкеш, кажааже хөөнүт-хөөнчок утлап турганнар.

«Ам база сут ишпес ат чүвеле-дир. Эрткен кыжын амыраа кыштаан бис ийин. Ынчан кежээ чаныр ора көөрге, десилерде сут бурунайнын турарла чүве болгай. Оода-ла дүрген чылыг дүжүп, дамыраттар ырлажы бээр болза аар!»—дээн бодал Эәтпек-Мыйыстың сеткил-сагыжын хөме ап келген.

Мария ООРЖАК,
студент.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл болган юбилейин бистиң республиканың ажыл-ишчилери бедик көдүрлүүшкүнүг уткаан. Оларның иштинден күш-ажылдың чүс-чүс хоочуннары, мурнакчылары болгаш Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары найысылал Кызылдың хүндүлүг аалчылары болуп, улуг байырлалдың киржикчилери болган. Олар кызылчылар-биле байырлалдың улуг концертин база сонуургап көргеннер. Тыва уран чүүлдүң кэскү өзүлдезин караа-биле көргеш, улуг өөрүшкүлүг чанганнар.

Республиканың чаа хөгжүм-шии театрынга бистиң профессионал болгаш бот-тывынгыр артистеривис ол кайгамчык байырлалдың хүннеринде боттарының талантызын чонга бараалгатканнар.

Үстүнде чурукта моол балетмейстер Лхасүрэнниң тургусканы «Баяд» тәнцызын «Саян» ансамбльдиң артистериниң танцылап турары. Алаанда чурукта Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Владимир Соян сыгыртып тур.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Аныяк үннер

ЧЕДЕР

Чазын чашкан үрезиннер
Чалгыг ышкаш чаптын
үнгеш.
Чедер шөлүн байлакшыдым,
Сеткил-хөөнүү хайныктырар.

Чедер дээрге—Тывада бир
Чемгерикчи, делгем оран.
Хову, шөлдүн делгеминден
Хоорай, суурда
тыжамырже

Арыг, салам кызыл-тастар
Аскан хем дег саарлыг
турар.
Черинің адын алдаржыткан
Чедер чону—кежээ чон-дур!

К. КАЛЫНДУ.

ДҮНЕКИ ЧЫРЫК

Эгимелер шиштейгилээн
Өөзүргей кашпал иштин
Хензиг үттен оттуг чалбыын
Хенертен кээп чырыткан дег.

Балдыртпейн, далаш-биле
Бичии када дүшке киргеш.
Хандыр көрүп четтикпээнде
Караш кылдыр эсти бээр сен.

Улуг тыныш, андааштанып
Үдүп чадап шаг-ла боор мен.
Оожум, топтут шырай-арныы
Ол-ла хевээр көстүп
кээр-дир.

Уткан оянр уткан эртип.
Үйгу-дүшке кирбейн көр.
Сеня сактып хей-ле черге
Сеткил-чүрээм дүвүрээр-дир.

Клара КУУЛАР,
пединститут.

КЕМДЭЭН БОЙДУС

Үрде келбээн Кош-Терээн эргип келдим.
Үстүү, Алдыы Кара-Суглар үнүп каастаан
Ховар үнүш—чыжыргана, долаанам чоп
Ходуйгулаан үну турып калгылаанын?

Күскү шагда алдынналган бүрүлер
Күзүнгү дег кылан сугже хараан турар.
Куспак четпес теректерим чамдыы кайыт.
Куурарган төкектери артнан чүзүл?

Кеди билбес кандыг ковчуг каржы сеткил
Кэргел чокка үреп-талап кааны ол?
Кемдеттирген бойдус менээ көглээр болза
Кеземчеге өөдежокка көргүссүмзе!

Ч. ЧАП.

БАШКЫ БҮРҮЗҮНГЕ ЧУГУЛА

Кызыл хоорайның № 1 поликлиниказында күш-культура-биле эмнээр кабинеттиң массажизинде Н. Д. Щенова 14 чыл ажылдап турар. Бо аразында Надежда Дмитриевнаның холун дамчып, эргежок чугула эмнедир ужурлуг чүс-чүс уоуглаар эткен. Уругларга ооң эвилеңзелдээ, өнзашкан ажылынга бүгү талалыг кичээнгейлии, билдилии дээш ада-иелер Надежда Дмитриевнага өөрүп четтиргенин илергейлеп турар.

ЧУРУКТА: Надежда Дмитриевна Щенова.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Башкы бүрүзү-ле кичээлдерге ыяк белеткенип, аная янзы-бүрү көргүзүг материалдарын кылып ап турар. Ажылдап келген үезинин дургузунда чыгдынган кичээл планнары, янзы-бүрү көргүзүг материалдары, өөреникчилериң боттарының белеткээни көргүзүглери, бот-тускайлаң ажылдары—бо бүгүнү доктаамал чыып, экилерни шыгжап ап чоруурга башкы кижиниң бодунуң ажылынга улуг дузалыг. Оларны аңгыаңгы эртемнер аайы-биле ажыглап болур.

Кызыл-Мажалык ортумак школазының башкызы Татьяна Федоровна Куулар үстүнде айтырыгны онда чугула деп санап, бо талазы-биле ажылды башкы бүрүзү чорудуп болурун, өөреникчилер ортузунга, кежээлерге, хөй-ниити черлерге өөрүнгеннер лекция, беседаларны, темалыг кежээлерни, диспуттарын эткенинин дугайында демдеглеттерни чараштыр бижигилээш, кадагалап алыры чугула деп турар. Өөреникчилериң бижээн чогаадыглары, аас чогаадыглары, аас чогаалыга хамаарышкан демдеглелдер, күш-ажыл кичээлдериңе чураан, чазаан ажылдарны база чыып алыр болза эки.

Кичээлдиң чедишкиниг, солун, дээштиг болуру аная башкының белеткелинден кол хамааржыр. Эрги солуннардан, журналлардан херек үүлдерни чыып алыры чугула. Биология, төөгү башкызынга эш-өөрүнүн байыр чедирген открыткаларын чыып алгаш, альбомнар тургузуп алыры база эки. Болуушкуннарның төөгүлүг чылларын, кол-кол төөгүлүг терминнерни чыып бижээн альбомну төөгү башкылары кылып ап болур-дур. Сөстерни шын адаарының, чугаа сайзырадырының материалдарын чыгган альбомну тыва, орус дыл башкылары чүгле кылып ап болбас деп.

Ада-иелер-биле арга-дуржулга солчулгазы, эки эрткен класс шактарының материалдары, өөреникчилерниң хайгааралдары дээш өске-даа үүлдерни чыып бижиири ажык-дузалыг. Бо бүгүнү чедип алырыга башкының ролю улуг болуру чугаажок. Башкы, коллектив бүрүзү бир демниг болуп, чогаадыкчы өлү-биле ажылдаар болза, хөй-ле үүлдерни кылып ап болур-дур. Башкы бүрүзүнүн ажылында бир-ле эки үүл турар. Ону таралып кептеридир чугула. Кабинеттерни дериирин чогумчалыг чорудуп, олимпиадаларны эки организастап эрттирер болза, ажылдың түнелі каяа-даа эки болур. Районнарда улус өөредилге кылдыстериниң методика кабинеттери бо талазы-биле улуг ажылды чорудуп болур болбайн аан.

Б. ДЕЛЕГ-ООЛ.

Барыын-Хемчик район.

СОНУУРГАКТАРГА

СИБИРЯКТЫҢ ЧЫГГАН НОМНАРЫ

Томскиниң манометр заводунуң эптекчизи Владимир Домаевский ховар үүлдерни — Сибирьниң баштайгы типографияларынга парлаан өрнаны, журналдарны чыып алган.

Ажылчынның ол коллекциязында ыычаарда кымга-даа билдинмес инжепер, сөөлүнде сураглыг совет чогаалчы апаргаан Вячеслав Шишковтуң баштайгы номнары, революция мурнунда үнүп турган «Арылар», «Төрөөн хоорайывыстың дергү-хевири», «Ажылчын-юморист» деп сатирадыг журналдарның чыындылары болгаш өске-даа ховар парламал үүлдер бар. «Анна Карениниың» баштайгы үндүрүлгелериниң биргээзин каастап кылган чуруукчу М. Шеглов-туң дугайында В. Домаевский архивтерден дыка хөй үүлдерни билип алган. Чуруукчуның кадайынын белекке бергени өлүп каш акварель-биле чураан чуруктарын Владимир Томск областың чурт-шинчилел музейинге дамчыдып бергеен.

К. МИРОШНИЧЕНКО,
СЭТА-ның корр.

Томск.

ПАВЛОВ ОЙНАП ЧОРААН

Бир эвес янзы-бүрү спортчу оюнарның «төрүттүнген хүнерин» демдеглээр турган болза, таптыг-ла бо чылын орус чуртунга городоктарның (баг кагарының) тыптын келгеннин байырлап болур-дур. Ол оюн дугайында мугур-ла 375 чыл бурунгаар баштайгы бижимел дыцвадыг көстүп келген. Ынчан ол оюнну «рюха» деп адап турган. Чаңгыс-даа ярмарка, чаңгыс-даа хөглээшкин ол оюн чокка эртпес турган. Черге дөрт булуңчуктар («города») шыныр алгаш, маргылдашкынар холдарынга «рюха мергелерин» тудуп азыр—оюн эгелээни ол. Мергелер хөлчок аар турган. Чамдыкта улуг кылыштардан чыда калбас, ынчангаш баг кагары өзүлүг даныычы маадырларын оюну турган, олар күжүн, часпалын, аваанкгырын шенежир турганнар.

Баг кагары Россияга шагшаандан делгереп кептерээн, хөй-хөй кайгамчык ат-сураглыг кижилер ону ойнап чораан. Ол оюнуң кептеридикчилериниң бирээзи—академик И. П. Павлов. Баг кагары дээрге спорттуң кадыкка кайгамчык эки салдарлыг хевири-дир деп үүвени ол улуг филолог шыныткан.

СЭТА-ның корр.

ДЫДЫРАШ ХАДЫ

Хадыга домей эвес хады Псков облазында Тренька суурнуң чанында өзүп турар. Оон бүгү өөрү өрү сан-дөрт үүнүп турда, ол үш куспак уннуг хады магалыг чаагай дубби-биле домей, хазык будуктарын чүк санай дыка ырадыр чаттыдыра берген. Олар улуг майгынга дөмейлешкек, оларның адаанга чүстен ажык кижи чаглакканы берип болур. Диаметри чөрби метр хире чедир чаттыла берген ол ыяш өнче эвес, а калбак бүрүлүг ышкаш сагыдырар.

Түс черниң чурттакчыларының «Дыдыраш хады» деп адаары ол ыяш биологтарын бажын ыштырган. Чамдыктары ону чаңгыс черге барып дүшкен ийи үрезинден өзүп келгеш, каттажы берген ыяштар деп санап турар, өскелери — үрезинин бир-ле чылдагаан-биле кемден, үредгениниң ыычап барган дишкен.

Ол элдептиг ыяшты А. С. Пушкиниң ады-биле чов бола холбаштыра бээр: ол шулукчуның лицейжи эжи А. М. Горчаков-биле ужуражырда чоруп турганы оруунук чанында турар.

СЭТА-ның корр.

Эргим номчукчулар!

«ШЫН»

СОЛУННУ ЧАГЫДЫП АЛЫҢАР.

Чагылганың чылда

өртээ — 6 рубль.

АГААР

Бөгүн республикага бүргеп, аязыр. Барыын чүк угланышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы барыын талакы районнарга 0—5, өске артканнарынга 4—9 градус соок болур.

Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Хаттың күжү кошкак. Агаарның температуразы 4—6 градус соор.

телевидение

НОЯБРЬ 17-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—«Одесса». «Хоорайдар болгаш кижилер» деп бөлүктен документалдыг телефильм.
11.00—«Октябрьдан төрүттүнген». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү фильм—«Отта».
12.20—«Кино аян-чоруктарының клубу». Дамчыдылганы журналист О. К. Игнатьев чорудар.
13.20—15.50—Чапсар.
15.50—Студентилерниң бүгүделегей хүнүнге документалдыг фильмнер программазы.
16.35—«Кылып бил». Аныяк техниктерге дамчыдылга.
17.20—Ургуларга фильм. «Чолдак Мишка». Хөй сериялыг мультфильм. 4-кү, 5-ки сериялар. (ЧССР).

КЫЗЫЛДАН

18.30—Телемедээлер.
18.45—Киножурнал.
18.50—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

19.00—«Аныяк-оскенге музыка кежээлери». Программада: француз революциянын ырлары, орус револючу ырлар, Н. Мясковскийниң болгаш Д. Шостаковичиниң симфониаларындан фрагментилер. Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң Академиктаг улуг хору болгаш симфония оркестри күүседир. Останкинонуң концерт студиязындан дайчыдылга.
20.00—Медээлер.
20.15—Аныяк-оскенге музыка кежээлериниң улаштызы.
21.00—Миллионнарның ленинчи университеди.
21.30—«Революциядан төрүттүнген». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 4-кү фильм. — «Сенээ дузалаар бис».
23.00—«Ye». Информастыг программа.
23.30—01.45—Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионады. «Спартак»—ЦСКА. В. И. Ленин аттыг Төп стадионунуң Спорт ордузунда дамчыдылга. Чапсарда—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.30—«Шыдыраа школазы». «Разрядтыглар клазы». Оюнчуң ортузу.

КЫЗЫЛДАН

19.00—«СЭКП-ниң XXV съездиниң шинтирлерни—ямыдыралга». Дамчыдылга.
19.30—Чарладдар.
19.35—«Адааргал». Телефильмши. 2-ги серия.
20.30—21.00—«Чүткүл». Телефильм.

Редакторнуң орлакчызы К. К. САТ.

КИНО

НОЯБРЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Банкыдан кыс» 9.40, 11.25, 13.10, 15.00, 17.10, 18.55, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Ак-кек портрет» 9.25, 11.10, 15.15. Кино-клуб: «Атеист» 17.00, «Ол байырлалда болган» 12.55, 18.50, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Фонтан чанынга дужар бис». 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Дазылдары чок ыыш» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажыы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орлакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда киллизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарваттың 2-23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 2-37-13, культура киллизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетпүр киллизиниң 2-22-64, чаваа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузут киллистериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгал терилериниң 2-12-45, солун кезбейн барганда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 16332. Чагыт № 266.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүзелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле артелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажыы № 1). ТС—01606.